

University of Groningen

Atlas rijksuitkeringen aan gemeenten 2019

Allers, Maarten; Toolsema, L.A.

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2020

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Allers, M., & Toolsema, L. A. (2020). *Atlas rijksuitkeringen aan gemeenten 2019*. (COELO-rapport; Vol. 20-4). COELO.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Atlas rijksuitkeringen aan gemeenten 2019

dr. L.A. Toolsema
prof. dr. M.A. Allers

rijksuniversiteit
groningen

COELO

Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden

COELO
Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
Faculteit Economie en Bedrijfskunde
Rijksuniversiteit Groningen
www.coelo.nl

COELO-rapport 20-4

© COELO, Groningen, 2020

Aan het verzamelen en het verwerken van de gegevens voor deze uitgave is de grootst mogelijke zorg besteed. Iedere aansprakelijkheid voor de gevolgen van activiteiten die op basis van deze gegevens worden ondernomen wordt echter afgewezen.

Inhoud

Voorwoord	4
1 Inleiding	5
2 Overzicht uitkeringen	6
2.1. Inleiding	6
2.2. Soorten en bedragen	6
2.3. Aandelen in totale uitkeringsbedrag	9
3 Gemeentefonds	11
3.1. Inleiding	11
3.2. Algemene uitkering	12
3.3. Decentralisatie- en integratie-uitkeringen	14
3.4. Overige uitkeringen gemeentefonds	20
4 Specifieke uitkeringen	24
4.1 Inleiding	24
4.2 Verstreckende ministeries	27
4.3 Afzonderlijke uitkeringen	28
5 Totaal uitkeringsbedrag	33
5.1 Inleiding	33
5.2 Totale aantal uitkeringen	33
5.3 Aantal uitkeringen per gemeente	36
5.4 Verdeling	37
5.5 Mutatie	38
5.6 Verband tussen uitkeringen onderling	41
6 Samenvatting en conclusie	43
Bijlagen	45
Verantwoording	56
Literatuur	58
Kaart Nederlandse gemeenten in 2019	59

Voorwoord

Sinds 2011 publiceert COELO regelmatig de Atlas rijksuitkeringen aan gemeenten, waarin wordt onderzocht hoe het totaal aan uitkeringen tussen gemeenten wordt verdeeld. De auteurs van deze editie danken Corine Hoeben voor het maken van de kaarten en voor het geven van nuttig commentaar op een eerdere versie.

1 Inleiding

Gemeenten ontvangen in 2019 van het Rijk 39,0 miljard euro via 107 verschillende uitkeringen. Hoewel van sommige uitkeringen goed bekend is hoe ze tussen gemeenten worden verdeeld, is dat voor enkele andere uitkeringen niet of nauwelijks te achterhalen. Dit maakt het lastig om te zien welk effect rijksuitkeringen hebben op individuele gemeenten. Leidt cumulatie van uitkeringen tot concentratie van geldstromen naar een beperkt aantal gemeenten? Of is er juist sprake van een gelijkmatige verdeling tussen gemeenten?

In deze Atlas wordt een overzicht gegeven van de verdeling van de uitkeringen van het Rijk aan gemeenten in de periode 2010-2019. Van 95,9 procent van de uitkeringen in 2019 wordt de verdeling weergegeven. Van de overige 4,1 procent is de verdeling niet bekend.

Behalve aan de verdeling van de uitkeringen wordt aandacht besteed aan de eigenschappen van verschillende soorten uitkeringen, de bedragen per uitkering, het aantal gemeenten dat een bepaalde uitkering ontvangt en de uitkeringsbedragen per inwoner. Daarnaast wordt aandacht besteed aan het verdeelsysteem achter de uitkeringen. Samen levert dit een totaaloverzicht van de belangrijkste inkomstenbron van gemeenten: uitkeringen van het rijk. Net als in de vorige edities van deze Atlas zijn ook in deze editie de specifieke uitkeringen aan intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (WGR-gebieden) meegenomen.

Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van de verschillende soorten rijksuitkeringen, de aantallen uitkeringen en de betrokken bedragen. Hoofdstuk 3 bespreekt de verschillende uitkeringen uit het gemeentefonds. Hoofdstuk 4 gaat in op de specifieke uitkeringen. Hoofdstuk 5 bestudeert hoe rijksuitkeringen cumuleren, door de verdeling te laten zien van het totaal aan uitkeringen. Hier komt ook de vraag aan de orde of de algemene uitkering voorspellend werkt voor andere uitkeringen. Tot slot volgen een bijlage met tabellen en een verantwoording met bronvermeldingen.

2 Overzicht uitkeringen

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de uitkeringen die gemeenten en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden ontvangen van het rijk. In latere hoofdstukken wordt dieper op de verschillende uitkeringen ingegaan.

2.2. Soorten en bedragen

De financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten is vastgelegd in de Financiële-verhoudingswet. In deze wet is bepaald dat gemeenten uitkeringen van het Rijk ontvangen via twee verschillende fondsen: het gemeentefonds en het btw-compensatiefonds. Naast de uitkeringen uit deze fondsen ontvangen gemeenten diverse specifieke uitkeringen.

Het btw-compensatiefonds is niet opgenomen in deze Atlas. Dit is een fonds waaruit het Rijk gemeenten compenseert voor de betaalde btw op diensten die de gemeente heeft uitbesteed. Via dit fonds kunnen gemeenten de betaalde btw terugkrijgen. Op deze manier kunnen gemeenten beter een afweging maken tussen het intern of extern uitvoeren van diensten.

Het gemeentefonds bestaat uit de algemene uitkering, decentralisatie-uitkeringen, integratie-uitkeringen en een aantal overige uitkeringen. Het aantal uitkeringen over de verschillende jaren wordt weergegeven in tabel 1. De omvang van de verschillende uitkeringen aan gemeenten wordt weergegeven in tabel 2. Het totale aantal uitkeringen is in de periode 2010-2019 eerst afgenomen en vervolgens weer toegenomen, om in 2019 uit te komen boven het niveau van 2010 (+8). In 2019 is het aantal decentralisatie-uitkeringen flink gestegen (+14), evenals het aantal specifieke uitkeringen (+11). Het totale bedrag dat het Rijk aan gemeenten uitkeerde is in de periode 2010-2019 fors toegenomen, vooral door de decentralisaties in het sociale domein in 2015.

Tabel 1. Aantal uitkeringen van Rijk aan gemeenten, 2010-2019

Uitkering	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Mutatie 2010-2019	Mutatie 2018-2019
Gemeentefonds	64	54	46	36	46	51	70	74	61	78	14	17
Algemene uitkering	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0
Decentralisatie-uitkeringen	49	41	36	29	36	40	58	61	51	65	16	14
Integratie-uitkeringen	9	6	4	3	4	5	5	5	4	4	-5	0
Overige uitkeringen	5	6	5	5	5	5	6	7	5	8	3	3
Specifieke uitkeringen	35	31	27	21	22	20	17	16	18	29	-6	11
Totaal	99	84	73	57	68	71	87	90	79	107	8	28

Tabel 2. Omvang rijksuitkeringen aan gemeenten in miljoenen euro, 2010-2019

Uitkering	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Mutatie 2010- 2019	Mutatie 2018- 2019
Gemeentefonds	18.32	18.10	18.32	17.96	18.69	27.19	28.05	27.77	28.88	30.86	12.53	1.978
	4	4	5	4	0	9	0	1	6	3	9	
Algemene uitkering	15.360	15.436	15.420	14.946	15.482	14.632	15.547	15.444	16.391	24.975	9.615	8.585
Decentralisatie- uitkeringen	1.163	1.041	1.247	1.308	1.327	970	1.179	1.103	973	1.270	107	297
Integratie-uitkeringen	1.635	1.480	1.529	1.567	1.761	11.474	11.223	11.121	11.408	4.499	2.864	-6.909
Overige uitkeringen	166	147	129	144	120	123	102	103	114	118	-48	5
Specifieke uitkeringen	9.064	9.172	8.513	8.716	11.08	7.243	7.357	6.580	7.602	8.113	-951	511
					2							
Totaal	27.38	27.27	26.83	26.68	29.77	34.44	35.40	34.35	36.48	38.97	11.58	2.489
	8	6	8	1	2	2	6	1	8	6	8	

Opmerkelijk is de ontwikkeling van het aantal decentralisatie-uitkeringen. Dit aantal nam sterk af over de periode 2010-2013 (-20) maar ligt in 2019 ruim boven het niveau van 2010 (+16). Voor 2018 en 2019 betreft dit voorlopige cijfers. De definitieve cijfers voor de jaren 2016 en 2017 liggen opvallend hoger dan de eerder gepubliceerde voorlopige cijfers (nl. 46 en 49, zie Toolsema en Allers, 2018). Van sommige uitkeringen wordt pas later bekend dat zij zijn verstrekt. Dat betekent dat het aantal decentralisatie-uitkeringen voor 2018 en 2019 mogelijk nog hoger uitvalt dan tabel 1 aangeeft.

De algemene uitkering is het grootst en bedraagt in 2019 ongeveer 25,0 miljard euro. Daarnaast werden er in 2019 65 decentralisatie-uitkeringen verstrekt (1,3 miljard euro), 4 integratie-uitkeringen (4,5 miljard euro) en 8 overige uitkeringen (0,1 miljard euro). De totale omvang van het gemeentefonds bedroeg in 2019 30,9 miljard euro, zo'n 2,0 miljard euro meer dan in 2018.

De forse stijging van de omvang van het gemeentefonds in 2015 (met bijna 50 procent) kwam grotendeels op het conto van de toen geïntroduceerde integratie-uitkering *sociaal domein*. Vanaf 2019 is de integratie-uitkering *sociaal domein* opgeheven. Het overgrote deel van de middelen die voorheen via deze uitkering werden verstrekt, maakt vanaf 2019 deel uit van de algemene uitkering. Dit betreft het klassieke re-integratiebudget als ook een groot deel van de middelen voor WMO en Jeugdzorg. De overige middelen uit de oude integratie-uitkering *sociaal domein* worden vanaf 2019 verstrekt via nieuwe integratie-uitkeringen. Dit verklaart deels de aanzienlijke stijging van de algemene uitkering in 2019 (+8,6 miljard euro) en de eveneens grote daling van de integratie-uitkeringen (-6,9 miljard euro).

Naast de uitkeringen die het Rijk doet via het gemeentefonds verstrekken vakdepartementen nog specifieke uitkeringen verstrekt. In 2019 worden aan gemeenten 29 verschillende specifieke uitkeringen verstrekt. De omvang van deze uitkeringen bedraagt 8,1 miljard euro. Na 2014 is het bedrag aan specifieke uitkeringen flink afgenomen. Een belangrijke oorzaak is de afschaffing van de specifieke uitkering voor de Wet sociale werkvoorziening. Deze uitkering ging in 2015 over naar de nieuwe

integratie-uitkering *sociaal domein*. De laatste twee jaar is het bedrag aan specifieke uitkeringen echter weer aanzienlijk toegenomen.

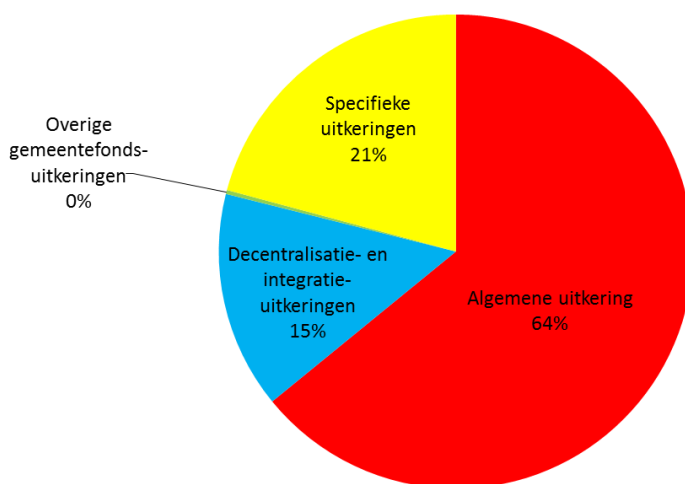
2.3. Aandelen in totale uitkeringsbedrag

In figuur 1 wordt de onderverdeling van het totaalbedrag aan uitkeringen weergegeven. De algemene uitkering is de grootste uitkering die gemeenten ontvangen van het rijk, gemiddeld 64 procent van het totale uitkeringsbedrag. De relatieve omvang van de uitkeringen verschilt echter sterk per gemeente. Zo bedraagt voor Vlissingen de algemene uitkering slechts 41 procent van het totale uitkeringsbedrag, voor Ameland is dit 91 procent. Tabel B1 in de bijlage bevat de top tien van gemeenten waarvoor dit aandeel het hoogst en het laagst is.

De groep specifieke uitkeringen omvat na de algemene uitkering het grootste aandeel in het uitkeringsbedrag, namelijk 21 procent. Ook voor deze groep uitkeringen verschilt het aandeel aanzienlijk per gemeente. Voor Ameland bedraagt het aandeel maar 3,1 procent, voor Rotterdam 26 procent. Tabel B4 in de bijlage bevat de top tien van gemeenten waarvoor dit aandeel het hoogst en het laagst is.

De omvang van de groep decentralisatie- en integratie-uitkeringen ten opzichte van het totaal bedraagt in 2019 15 procent. Het aandeel van deze uitkeringen varieert per gemeente van 1,9 procent (Brielle) tot 39 procent (Doetinchem). Tabel B2 in de bijlage bevat de top tien van gemeenten waarvoor dit aandeel het hoogst en het laagst is.

Figuur 1: Aandeel van de afzonderlijke uitkeringen in het totaalbedrag van rijksuitkeringen aan gemeenten, 2019

De kleinste groep uitkeringen is de groep overige gemeentefondsuitkeringen, gemiddeld goed voor slechts 0,30 procent. In Ameland zijn de overige uitkeringen het laagst ten opzichte van het totale uitkeringsbedrag, namelijk -0,8 procent. Dit negatieve percentage wordt veroorzaakt door negatieve uitkeringen. De meeste overige uitkeringen zijn ingevoerd om herverdeleffecten van nieuwe regelingen (al dan niet

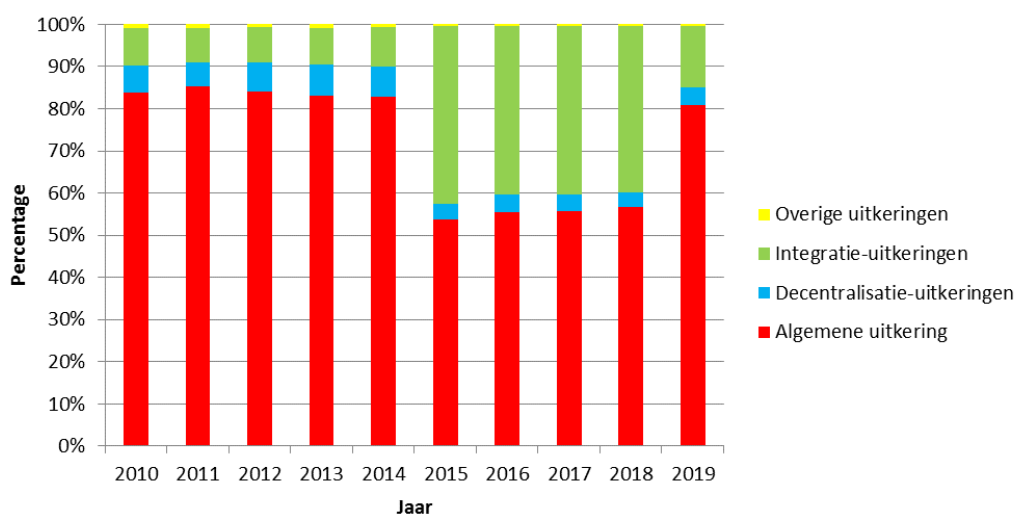
tijdelijk) te beperken. Sommige gemeenten ontvangen via een dergelijke overige uitkering een extra bedrag, terwijl andere gemeenten juist moeten betalen. In de cijfers komt zo'n betaling voor als een negatief bedrag voor de betreffende uitkering. Alle vijf overige uitkeringen die relevant zijn voor Ameland hebben een negatieve waarde. Het aandeel van de overige uitkeringen ten opzichte van het totale uitkeringsbedrag ligt het hoogst in Lelystad (9,3 procent). Dit komt door de *aanvullende uitkering* die Lelystad ontvangt (zie paragraaf 3.4). Daarna volgt Beekdaelen (8,6 procent), vooral door een relatief hoog bedrag voor de *cumulatieregeling gemeentefonds*. Deze uitkering is in 2015 ingesteld om de cumulatieve nadelen van het groot onderhoud en de decentralisaties (in het sociale domein) te beperken. Tabel B3 in de bijlage bevat de top tien van gemeenten waarvoor dit aandeel het hoogst en het laagst is.

3 Gemeentefonds

3.1. Inleiding

Het gemeentefonds omvat bijna 80 procent van het totaal aan rijksuitkeringen aan gemeenten. In het gemeentefonds zijn verschillende soorten uitkeringen opgenomen, zoals in figuur 2 wordt weergegeven. In 2015 is de omvang van de integratie-uitkeringen sterk toegenomen. Dit werd veroorzaakt door de decentralisaties in het sociale domein, waarvoor gemeenten van 2015 tot en met 2018 een integratie-uitkering ontvingen (integratie-uitkering *sociaal domein*). In 2019 is deze integratie-uitkering afgeschaft en is het overgrote deel van de betreffende middelen overgeheveld naar de algemene uitkering. In dit hoofdstuk worden de verschillende soorten uitkeringen uit het gemeentefonds besproken. Daarnaast bespreekt dit hoofdstuk per soort uitkering de verdeling.

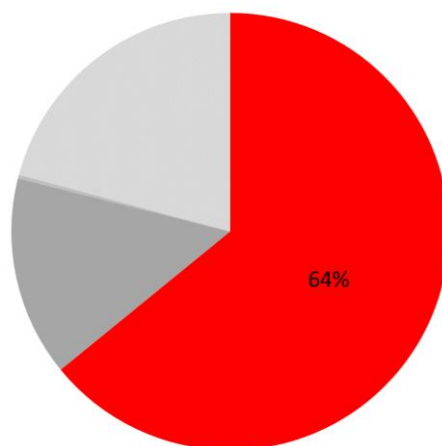
Figuur 2: Soorten uitkeringen uit het gemeentefonds en hun aandeel in het totaalbedrag, 2010-2019

3.2. Algemene uitkering

Karakter

In de Financiële-verhoudingswet is geregeld dat elke gemeente een algemene uitkering uit het gemeentefonds ontvangt. In 2019 is deze uitkering goed voor 64 procent van de totale uitkeringsstroom van Rijk naar gemeenten. Deze uitkering komt ten goede aan de algemene middelen van de gemeente, de gemeente is dus vrij in de besteding ervan. De verdeling van deze middelen houdt rekening met de capaciteit van gemeenten om eigen inkomsten te verwerven. Daarnaast wordt rekening gehouden met de verschillen in de kosten die gemeenten maken voor het aanbieden van voorzieningen.

Bedragen

De algemene uitkering is de grootste uitkering uit het gemeentefonds en bedraagt in 2019 ongeveer 81 procent van het totale gemeentefonds (zie figuur 2). In totaal wordt in 2019 25,0 miljard euro aan gemeenten uitgekeerd via de algemene uitkering (zie tabel 2). Het gemiddelde bedrag dat gemeenten ontvangen uit de algemene uitkering bedraagt 70 miljoen euro; per inwoner is dat 1.445 euro.

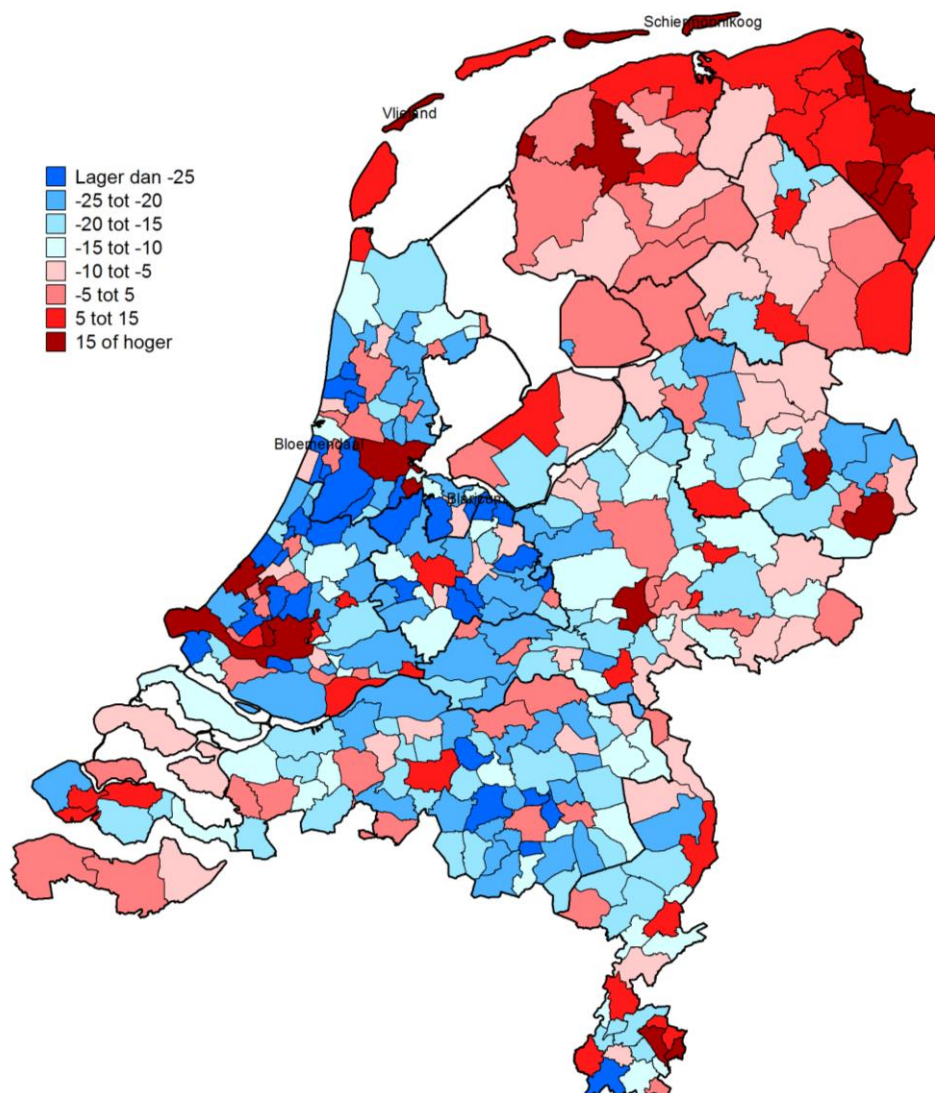
Verdeling

De algemene uitkering wordt verdeeld op basis van bijna negentig verdeelmaatstaven. Voorbeelden van maatstaven die gebruikt worden zijn het aantal inwoners, het aantal schoolgaande kinderen, het aantal ouderen, de bodemgesteldheid en de centrumfunctie. Dit zijn factoren die samenhangen met kosten. Een tweede groep maatstaven geeft een indicatie voor de mogelijkheid van de gemeente om belastinginkomsten te verwerven. Dit wordt gemeten aan de hand van de ozb-grondslag. Daarnaast ontvangt elke gemeente een vast bedrag.

Voor het analyseren van de verdeling van de verschillende uitkeringen per gemeente maken wij gebruik van het gemiddelde uitkeringsbedrag per inwoner als afwijking van het landelijk gemiddelde. Een negatieve score betekent dat een gemeente minder ontvangt dan het landelijk gemiddelde, bij een positieve score ontvangt een gemeente meer dan het landelijk gemiddelde. Bij een score van 0 procent wordt precies het landelijk gemiddelde aan uitkering ontvangen. Een score van bijvoorbeeld 20 procent houdt in dat een gemeente per inwoner 20 procent meer van dit type uitkering ontvangt dan het landelijk gemiddelde bedrag per inwoner.

Kaart 1 geeft een overzicht van de verdeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds over gemeenten. Bloemendaal en Blaricum ontvangen elk een algemene uitkering die zo'n veertig procent onder het gemiddelde bedrag per inwoner ligt (Bloemendaal -42 procent, Blaricum -37 procent). Schiermonnikoog (112 procent) en Vlieland (79 procent) ontvangen uitkeringen die ver boven het gemiddelde liggen.

Kaart 1: Algemene uitkering per inwoner, uitgedrukt als procentuele afwijking van het landelijk gemiddelde, 2019

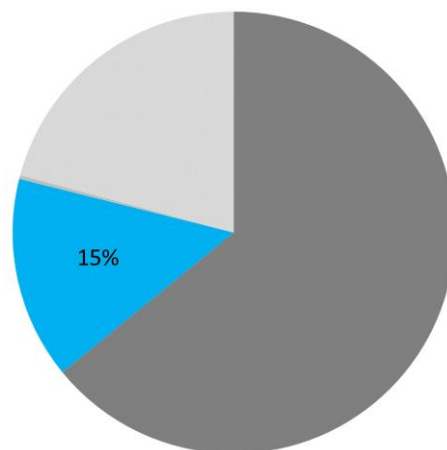

Grote gemeenten en waddegemeenten nemen in de verdeling een speciale plaats in. Doordat zij geacht worden aanzienlijk hogere kosten per inwoner te moeten maken dan andere gemeenten om een gelijkwaardig voorzieningenniveau aan te bieden, ontvangen zij uitkeringen die boven het gemiddelde liggen. Gemeenten in Groningen en Friesland ontvangen ook vaak bovengemiddelde uitkeringen. Hun inwoners hebben relatief vaak een laag inkomen of een uitkering, wat als kostenverhogend wordt gezien, en hun belastingcapaciteit is gering doordat de woz-waarden er laag zijn.

Tabel B5 in de bijlage bevat een compleet overzicht van alle gemeenten en de procentuele afwijking ten opzichte van het landelijk gemiddelde per inwoner aan ontvangsten uit de algemene uitkering, de decentralisatie- en integratie-uitkeringen, de overige uitkeringen en de specifieke uitkeringen.

3.3 Decentralisatie- en integratie-uitkeringen

In het jaar 2019 werden 65 decentralisatie- en 4 integratie-uitkeringen aan gemeenten verstrekt. In de periode 2010-2013 is zowel het aantal decentralisatie- als het aantal integratie-uitkeringen sterk afgenomen, om daarna weer toe te nemen tot boven het niveau van 2010 (zie tabel 1). In 2019 wordt via deze uitkeringen in totaal 5,8 miljard euro uitgekeerd (15 procent van het totaal).

In de periode 2015-2018 werd een groot deel van het bedrag aan decentralisatie- en integratie-uitkeringen uitgekeerd via de integratie-uitkering *sociaal domein*. In 2018 bedroeg deze uitkering 10,1 miljard euro (28 procent van de totale uitkeringsstroom van Rijk naar gemeenten), terwijl de overige decentralisatie- en integratie-uitkeringen in 2018 samen goed waren voor een totaal van 2,3 miljard euro (7 procent van het totaal). Deze uitkering bestaat met ingang van 2019 niet meer; het overgrote deel van deze middelen maakt nu deel uit van de algemene uitkering. Een aantal onderdelen van de integratie-uitkering *sociaal domein* konden in 2019 nog niet worden overgeheveld. Dit betreft de (nieuwe) integratie-uitkeringen *beschermde wonen*, *voogdij/18+* en *participatie* (zie paragraaf 4.8 van de septembercirculaire 2019; Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019b).

Het aantal decentralisatie-uitkeringen is van 2018 op 2019 met 14 gestegen, van 51 naar 65 (zie tabel 1). Er is bovendien een aanzienlijk aantal decentralisatie-uitkeringen dat wel in 2018 werd uitgekeerd maar niet meer in 2019. Dat betekent dat het aantal nieuwe decentralisatie-uitkeringen in 2019 nog flink hoger is, namelijk 35. Veel van deze nieuwe uitkeringen gaan naar een beperkt aantal gemeenten. Alleen de nieuwe decentralisatie-uitkering *verhoging taalniveau statushouders* wordt uitgekeerd aan alle gemeenten. Tien nieuwe uitkeringen gaan naar slechts een gemeente. Maar liefst 26 van de 35 nieuwe decentralisatie-uitkeringen gaan naar hooguit 35 gemeenten.

Karakter

Volgens de Financiële-verhoudingswet komen de decentralisatie- en integratie-uitkeringen ten goede aan de algemene middelen. Het bestedingsdoel is voor deze uitkeringen dus niet vastgelegd. Gemeenten zijn formeel vrij in de besteding.

Decentralisatie-uitkeringen bestaan sinds 2008 en zijn vaak gebruikt voor de overgang van specifieke uitkeringen naar de algemene uitkering uit het gemeentefonds (Algemene Rekenkamer, 2009). Voor decentralisatie-uitkeringen is op dit moment nog geen termijn vastgesteld waarop ze overgaan in de algemene uitkering. Er bestaan echter plannen om de duur van decentralisatie-uitkeringen te beperken tot een maximum van vijf jaar (Tweede Kamer, 2015). Daarbinnen zullen ze dus over moeten gaan in de algemene uitkering. Dit is echter nog niet in wetgeving omgezet.

Een integratie-uitkering is een type decentralisatie-uitkering waarvoor van tevoren een termijn is vastgesteld voor opname in de algemene uitkering. Wanneer ook voor decentralisatie-uitkeringen een uiterste termijn wordt ingevoerd (zie vorige paragraaf) zullen integratie-uitkeringen en decentralisatie-uitkeringen nog moeilijker van elkaar te onderscheiden zijn. Het is de bedoeling de integratie-uitkering dan te schrappen (Tweede Kamer, 2015), iets waarvoor de Financiële-verhoudingswet moet worden gewijzigd. Dit is onderdeel van een breder traject om het uitkeringsstelsel te vereenvoudigen, waarbij ook de verzameluitkering (zie paragraaf 4.1) moet sneuvelen. Zes jaar na de aankondiging is de uitvoering van deze voornemens nog niet ver gevorderd. Een kamerbrief van juli 2018 herhaalt de voornemens zonder specifieke wetgeving aan te kondigen (Tweede Kamer, 2018b). Wel wordt aangekondigd dat met ingang van 2016 geen nieuwe integratie-uitkeringen of verzameluitkeringen worden ingevoerd (Tweede Kamer, 2018a). In 2019 zijn echter vier nieuwe integratie-uitkeringen ingevoerd: *voogdij/18+*, *beschermd wonen*, *participatie* en *raadsledenvergoeding kleine gemeenten*.

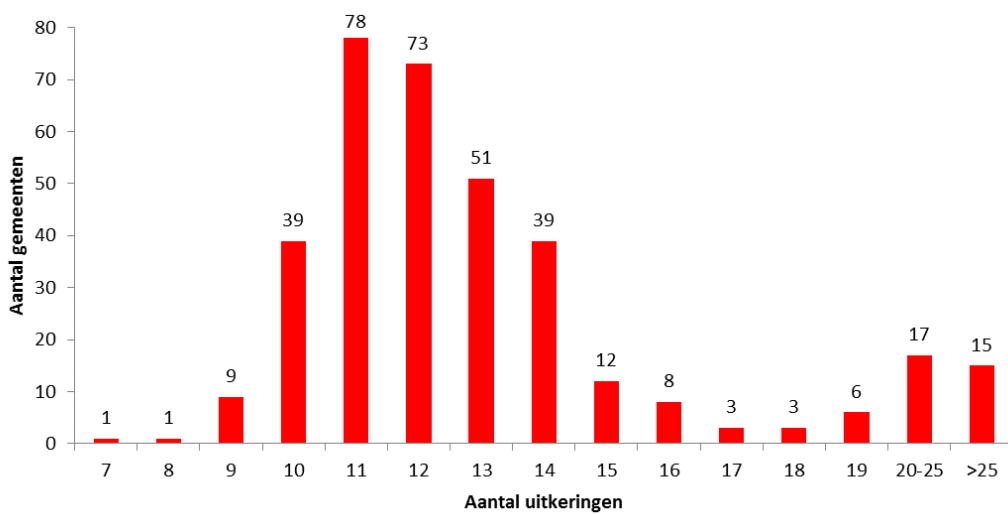
De verdeling van de decentralisatie- en integratie-uitkeringen verloopt anders dan de verdeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Elke uitkering kent een eigen verdeelsystematiek. Het kan gaan om uitkeringen die gemeenten met een bepaalde problematiek kunnen aanvragen (bijvoorbeeld: *bevolkingsdaling*). In andere gevallen is er een gedetailleerd verdeelmodel opgezet (dit is het geval voor de integratie-uitkeringen *beschermd wonen*, *voogdij/18+* en *participatie*). Niet elke gemeente ontvangt overigens alle typen decentralisatie- en integratie-uitkeringen.

De vermindering van het aantal specifieke uitkeringen (waarover meer in paragraaf 4.1) is deels tot stand gekomen door overheveling naar het gemeentefonds in de vorm van een decentralisatie-uitkering. Aan decentralisatie-uitkeringen is geen minimumomvang verbonden. Specifieke uitkeringen moeten daarentegen minimaal 10 miljoen euro per jaar uitkeren, kleinere bedragen kunnen slechts worden verstrekt als onderdeel van een verzameluitkering (paragraaf 4.1). Deze beperking kan dus worden omzeild door er een decentralisatie-uitkering van te maken.

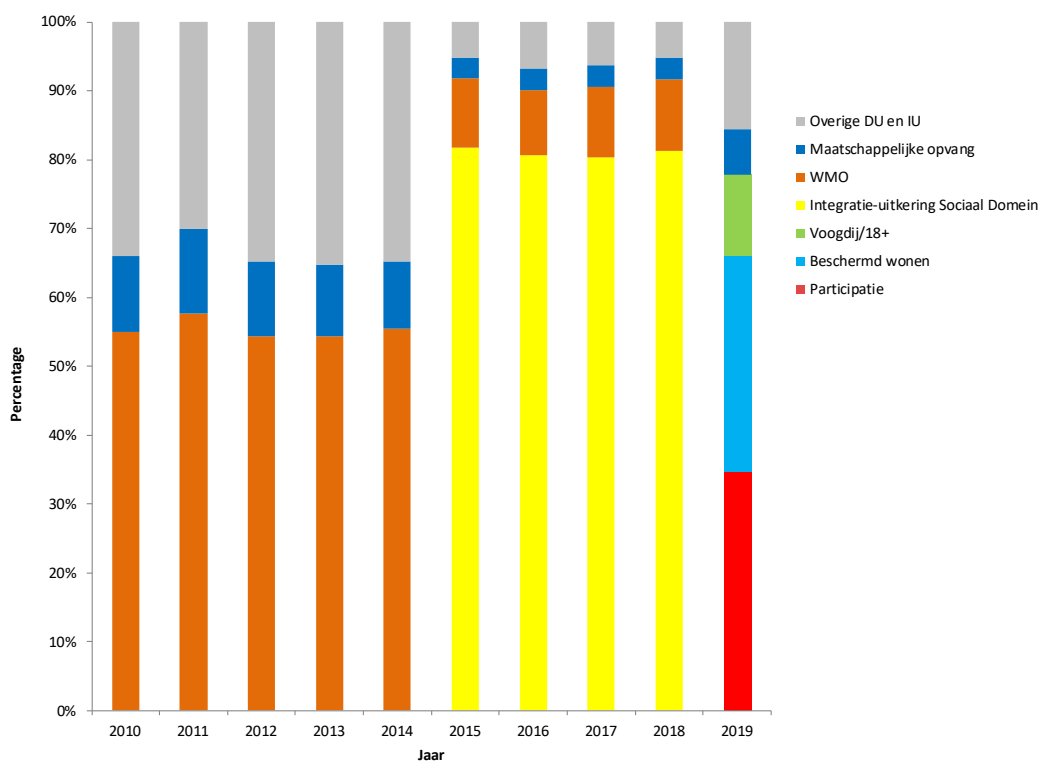
Aantal uitkeringen per gemeente

Het aantal uitkeringen dat een gemeente ontvangt varieert. De meeste gemeenten ontvangen in 2019 11 of 12 verschillende decentralisatie- en integratie-uitkeringen, zoals is te zien in figuur 3. Utrecht ontvangt de meeste decentralisatie- en integratie-uitkeringen, 36 in totaal.

Figuur 3: Frequentieverdeling van het aantal decentralisatie- en integratie-uitkeringen, 2019

Figuur 4: Relatieve omvang decentralisatie- en integratie-uitkeringen, 2010-2019

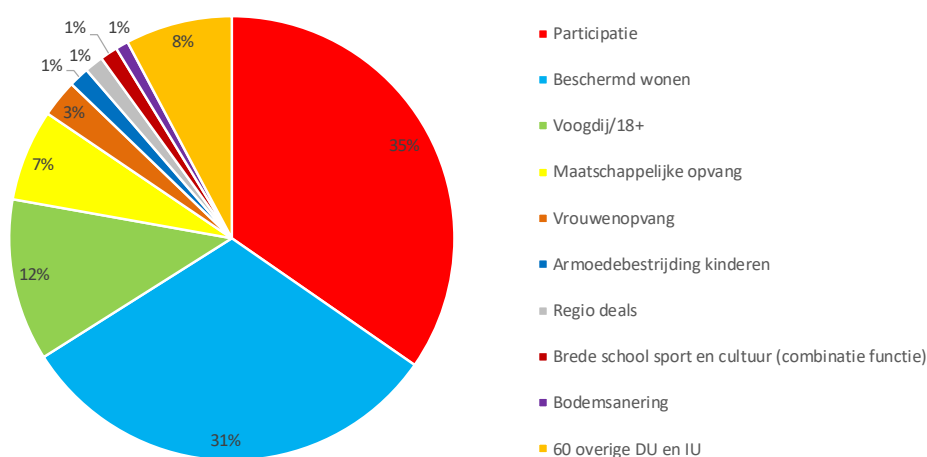
Belangrijkste uitkeringen

In figuur 4 wordt de relatieve omvang van de decentralisatie- en integratie-uitkeringen weergegeven voor de jaren 2010-2019. Tot en met 2014 was de integratie-uitkering *Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO)* de grootste uitkering. In 2015 is het geheel van decentralisatie- en integratie-uitkeringen ingrijpend veranderd als gevolg van drie decentralisaties in het sociale domein. Per 1 januari 2015 werden gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet. Voor deze drie decentralisaties in het sociale domein ontvingen gemeenten met ingang van 2015 de integratie-uitkering *sociaal domein*. (De decentralisatie van de WMO 2015 was een uitbreiding van de eerdere decentralisatie van de WMO in 2007. In het kader van deze eerdere decentralisatie bestond er al een integratie-uitkering *WMO*. Deze bleef bestaan naast de uitkering *sociaal domein*.)

Van 2015 tot en met 2018 was de integratie-uitkering *sociaal domein* veruit de grootste integratie-uitkering. In 2019 is het grootste deel van deze middelen overgeheveld naar de algemene uitkering en is de integratie-uitkering *participatie* de grootste (2,0 miljard euro), op de voet gevolgd door de integratie-uitkering *beschermde wonen* (1,8 miljard euro). Zoals besproken aan het begin van deze paragraaf zijn dit twee nieuwe integratie-uitkeringen voor onderdelen van de oude integratie-uitkering *sociaal domein* die in 2019 nog niet konden worden overgeheveld naar de algemene uitkering. Hetzelfde geldt voor de integratie-uitkering *voogdij/18+*. In het algemeen geldt dat de uitkeringen variëren per jaar, evenals de relatieve omvang van de uitkeringen.

Figuur 5 laat ook zien dat de meeste integratie- en decentralisatie-uitkeringen slechts gering van omvang zijn. Na de integratie-uitkeringen *participatie* en *beschermde wonen* is de integratie-uitkering *voogdij/18+* het grootst, namelijk 680 miljoen euro. Van een aantal uitkeringen bedroeg het totaal meer dan 100 miljoen euro in 2019. Dat zijn, naast *participatie*, *beschermde wonen* en *voogdij/18+*, de decentralisatie-uitkeringen voor *maatschappelijke opvang* en voor *vrouwenopvang*.

Figuur 5: Relatieve omvang decentralisatie- en integratie-uitkeringen, 2019

Aantal ontvangende gemeenten

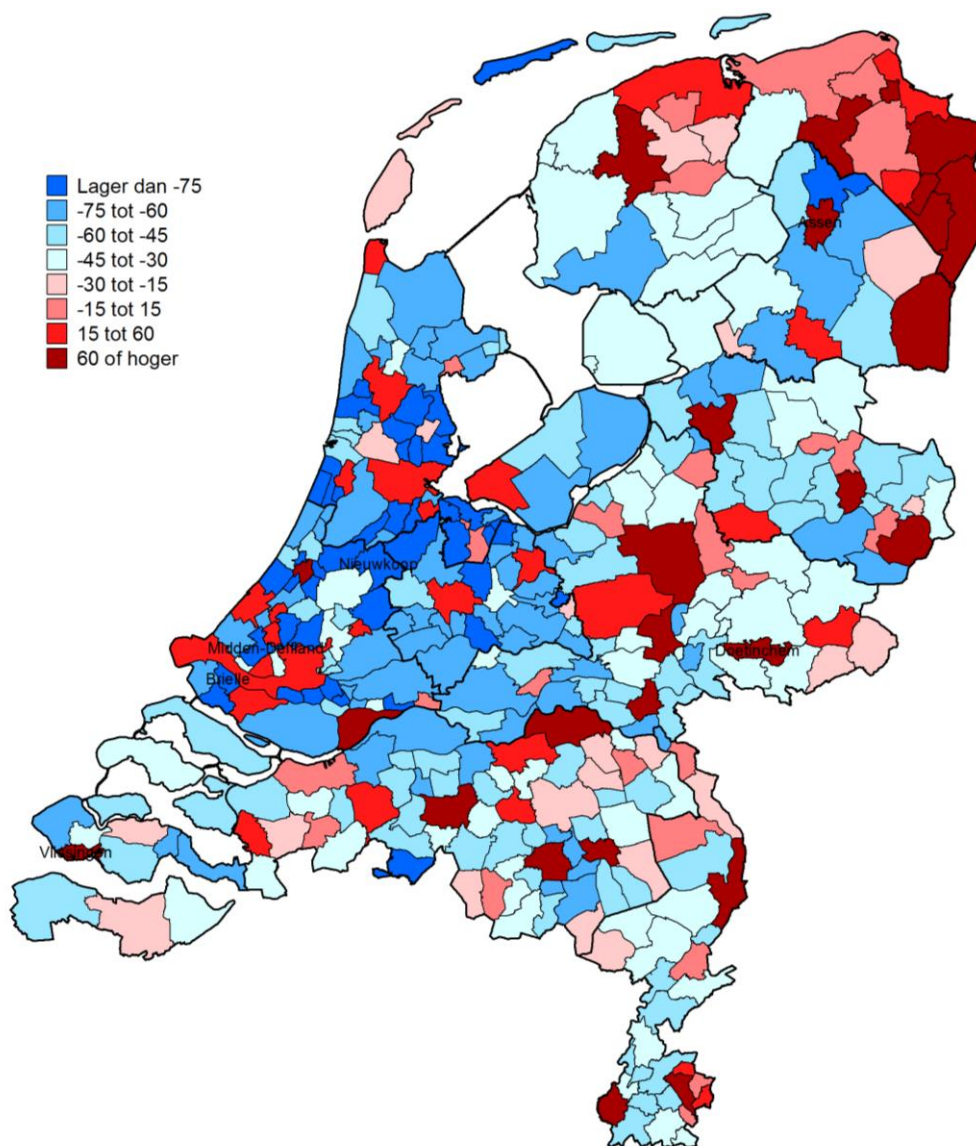
Het aantal gemeenten dat een bepaalde decentralisatie- of integratie-uitkering ontvangt verschilt sterk per uitkering. In de periode 2010-2014 waren er twee uitkeringen die door iedere gemeente werden ontvangen, namelijk de *WMO-uitkering* en de uitkering *versterking peuterspeelzaal*. Vanaf 2015 is dit aantal toegenomen, naar zes in 2019. Naast de *WMO-uitkering* en de uitkering *versterking peuterspeelzaal* zijn dit *voorschoolse voorziening peuters* (sinds 2016), *armoedebestrijding kinderen* (sinds 2017), *schulden en armoede* (sinds 2018), *verhoging taalniveau statushouders* (sinds 2019), *voogdij/18+* (sinds 2019) en *participatie* (sinds 2019). De twee laatstgenoemde uitkeringen vielen eerder onder de integratie-uitkering *sociaal domein* die van 2015 tot en met 2018 ook door iedere gemeente werd ontvangen. Een aantal uitkeringen wordt maar aan één gemeente uitgekeerd, zoals bijvoorbeeld de uitkeringen *groeiopgave Almere* en *dialog Sinterklaasintocht*.

Verdeling

Kaart 2 toont de ontvangsten uit de decentralisatie- en integratie-uitkeringen per gemeente. De kaart laat zien dat de ontvangsten uit decentralisatie- en integratie-uitkeringen per inwoner naar verhouding hoog zijn voor grote gemeenten. De decentralisatie- en integratie-uitkeringen worden hier uitgedrukt als procentuele afwijking van het gemiddelde per inwoner. De meeste gemeenten ontvangen een naar verhouding laag bedrag aan decentralisatie- en integratie-uitkeringen.

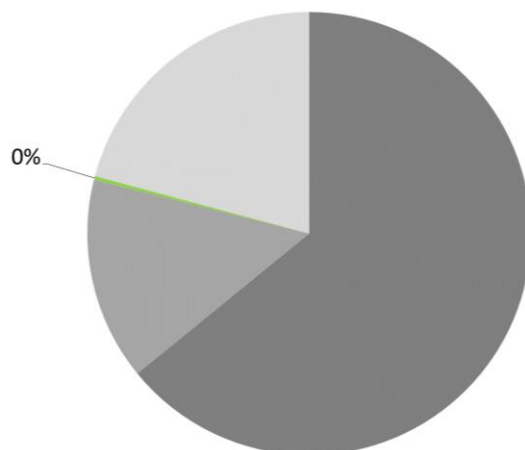
Tabel B5 in de bijlage bevat een compleet overzicht van alle gemeenten en de afwijking ten opzichte van het landelijk gemiddelde per inwoner van de decentralisatie- en integratie-uitkeringen. De tabel laat zien dat de grootste positieve afwijking ten opzichte van het gemiddelde te vinden is in Vlissingen. Per inwoner ontvangt Vlissingen 1.493 euro, 347 procent meer dan het landelijk gemiddelde dat 334 euro bedraagt. Dit komt doordat Vlissingen een fors bedrag ontvangt voor de decentralisatie-uitkering *maatschappelijke opvang*. Op de tweede plek staat Doetinchem met een positieve afwijking ten opzichte van het landelijk gemiddelde van 243 procent, gevolgd door Assen met 230 procent. Brielle kent de grootste negatieve afwijking van het gemiddelde. Zij ontvangt zo'n 92 procent minder dan het gemiddelde. Brielle wordt op de voet gevolgd door Midden-Delfland en Nieuwkoop. Zij ontvangen allebei zo'n 91 procent minder dan het gemiddelde.

Kaart 2: Decentralisatie- en integratie-uitkeringen per inwoner, uitgedrukt als procentuele afwijking van het landelijk gemiddelde, 2019

3.4. Overige uitkeringen gemeentefonds

Het gemeentefonds kent naast de algemene uitkering en de decentralisatie- en integratie-uitkeringen ook een groep overige uitkeringen. De bekendste uit deze groep is de *aanvullende uitkering* volgens artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet. In 2019 wordt via de overige gemeentefondsuitkeringen in totaal 118 miljoen euro uitgekeerd. Dat is 0,30 procent van het totaal.

Karakter

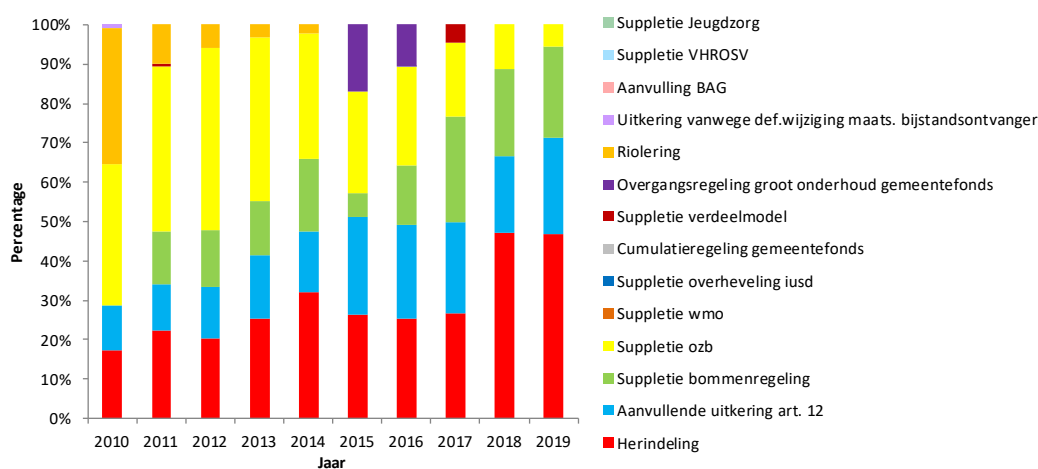
Deze groep uitkeringen is zeer divers van karakter. De *aanvullende uitkering* voorziet in extra middelen wanneer de algemene middelen van de gemeente niet in de noodzakelijke behoeften kunnen voorzien. Volgens de septembercirculaire van het gemeentefonds ontvangt Lelystad in 2019 een *aanvullende uitkering*. Lelystad is formeel wel een artikel 12-gemeente, maar materieel echter niet. In het verleden zijn voor Lelystad zogeheten ICL-gelden als aanvullende bijdrage voor onderhoud en noodzakelijke investeringen van de openbare ruimte aan het gemeentefonds toegevoegd en via artikel 12 aan die gemeente uitgekeerd. Sinds 1998 krijgt Lelystad geen reguliere artikel 12-uitkering meer, maar worden de aan het gemeentefonds toegevoegde gelden nog wel via artikel 12 uitgekeerd. Die uitkering komt dus niet meer ten laste van de collectiviteit van de gemeenten, zoals bij artikel 12-uitkeringen gebruikelijk is (Allers et al., 2015).

Vlissingen heeft in 2019 ook de status van artikel 12-gemeente. Voor deze gemeente is geen uitkeringsbedrag in het kader van de *aanvullende uitkering* opgenomen in de septembercirculaire, maar het bedrag is in december 2019 bekendgemaakt door het ministerie van BZK (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019a).

Figuur 6 geeft een overzicht van de overige uitkeringen uit het gemeentefonds voor de jaren 2010-2019. Per jaar verschillen de aandelen van deze uitkeringen sterk. De samenstelling van de groep overige uitkeringen verschilt eveneens per jaar. Voor 2019 gaat het om acht verschillende uitkeringen. De grootste uitkeringen zijn de uitkeringen *herindeling*, *aanvullende uitkering* en *suppletie bommenregeling*. De andere vijf overige uitkeringen zijn voor sommige gemeenten positief maar voor andere negatief, en zorgen daarmee voor een herverdeling. Dit zijn de uitkeringen *cumulatieregeling gemeentefonds*, *suppletie ozb*, *suppletie overheveling iusd*, *suppletie jeugdzorg* en

suppletie wmo.¹ Het totaalbedrag aan overige uitkeringen is in de periode 2010-2019 met 29 procent afgenomen van 166 miljoen euro in 2010 tot 118 miljoen euro in 2019.

Figuur 6: Relatieve omvang overige uitkeringen uit het gemeentefonds, 2010-2019

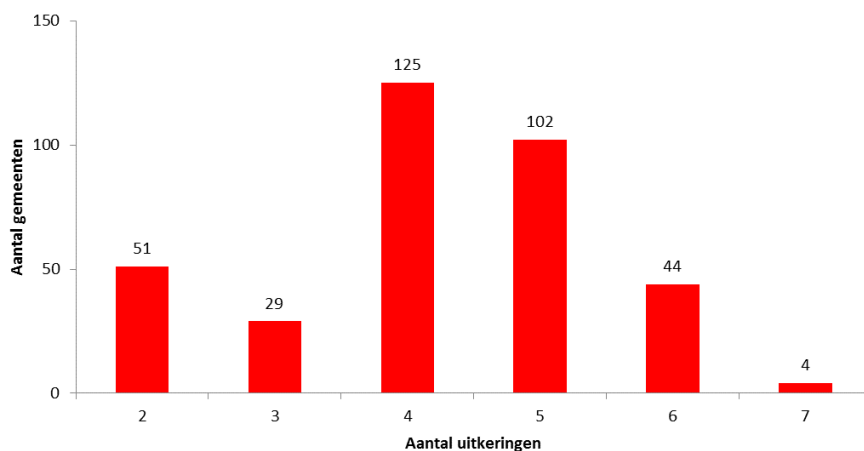

Aantal uitkeringen per gemeente

Het aantal overige gemeentefondsuitkeringen dat een gemeente ontvangt is niet voor iedere gemeente gelijk, zoals te zien in figuur 7. De meeste gemeenten ontvangen in 2019 vier of vijf overige uitkeringen uit het gemeentefonds. Er zijn acht verschillende overige uitkeringen in 2019. Geen enkele gemeente ontvangt alle acht typen. Vier gemeenten ontvangen zeven van de acht uitkeringen.

¹ Met ingang van 2015 is de *cumulatieregeling gemeentefonds* ingesteld om de cumulatieve nadelen van het groot onderhoud en de decentralisaties (in het sociale domein) te beperken. Ook voor de verdeelmodellen voor Jeugdhulp en de WMO bestaan sinds 2015 suppletie-uitkeringen. Tot en met 2018 hoorden deze bij de integratie-uitkeringen *voogdij/18+* en *beschermde wonen*, maar vanaf 2019 bij onderdelen van de algemene uitkering. Met ingang van 2019 vallen de *suppletie jeugdzorg* en *suppletie wmo* daarom onder de overige uitkeringen. In 2019 is de *suppletie-uitkering overheveling iusd* geïntroduceerd om de herverdeeleffecten van de overheveling van de integratie-uitkering *sociaal domein* naar de algemene uitkering ongedaan te maken. Al deze uitkeringen kunnen negatieve waarden aannemen. Naast deze uitkeringen is er in 2019 nog één andere overige uitkering die negatieve waarden kan hebben, namelijk de *suppletie-uitkering afschaffing ozb woningen gebruikers*. Na de afschaffing van de OZB woningen gebruikers in 2006 is de algemene uitkering verhoogd om gemeenten te compenseren voor gederfde belastinginkomsten. Deze compensatie houdt echter geen rekening met verschillen in ozb-tarieven die voor 2016 bestonden zodat deze verschilde van de feitelijke ozb-inkomstenderving. Als overgangsregeling is er een suppletie-uitkering gekomen. Voor gemeenten die vanaf 2006 relatief weinig ozb-inkomsten derfden heeft deze suppletie-uitkering een negatieve waarde. De *suppletie-uitkering ozb woningen* wordt langzaam afgebouwd. In 2019 was de omvang nog 3,5 procent van de oorspronkelijke waarde.

Figuur 7: Frequentieverdeling van het aantal ontvangen overige gemeentefondsuitkeringen per gemeente, 2019

Aantal ontvangende gemeenten

Het aantal gemeenten dat een overige gemeentefondsuitkering ontvangt verschilt per uitkering. Alleen de uitkeringen *suppletie ozb* en *suppletie overheveling iusd* worden in 2019 door alle 355 gemeenten ontvangen (of betaald). De uitkering *cumulatieregeling gemeentefonds* wordt door 270 gemeenten ontvangen (of betaald). De *aanvullende uitkering* wordt in 2019 alleen door Lelystad en Vlissingen ontvangen.

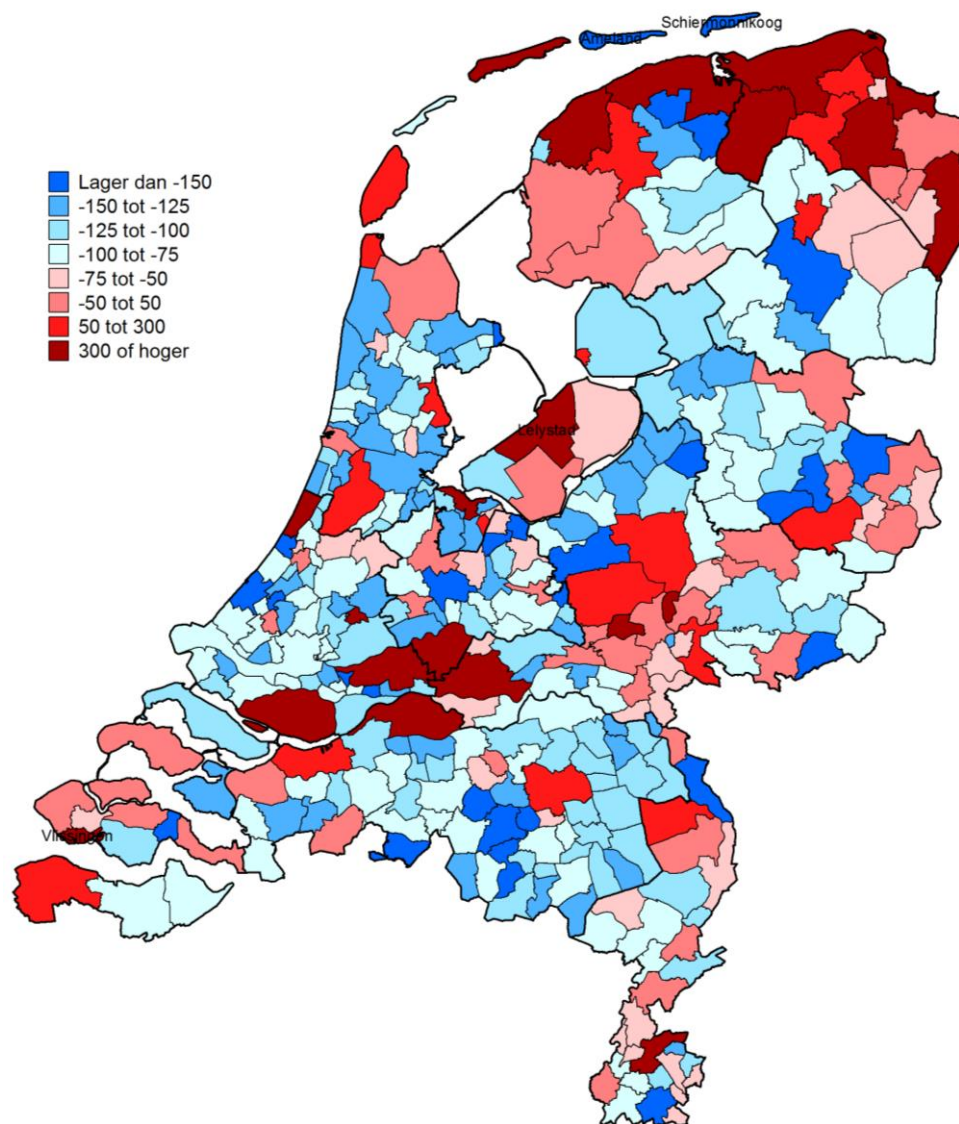
Gemiddeld bedrag per inwoner

Per inwoner is de *aanvullende uitkering (artikel 12)* het grootst, gemiddeld 237 euro. De bedragen per inwoner van de resterende overige uitkeringen staan hiermee in schril contrast. De uitkering *herindeling* bedraagt gemiddeld per inwoner 37 euro en de andere overige uitkeringen liggen allemaal tussen de 0 euro en 4 euro per inwoner. Hierbij moet wel worden aangetekend dat de uitkeringen *cumulatieregeling gemeentefonds*, *suppletie ozb*, *suppletie overheveling iusd*, *suppletie jeugdzorg* en *suppletie wmo* ook negatieve waarden kunnen aannemen. De uitkeringen *suppletie overheveling iusd* komt in 2019 uit op een totaalbedrag van 8 euro voor alle gemeenten samen, maar wordt aan alle 355 gemeenten verstrekt. De bedragen voor individuele gemeenten kunnen daarom (in absolute waarde) groter zijn dan dit gemiddelde suggereert. Ter illustratie: wanneer we alleen *ontvangende* gemeenten (dus positieve waarden) beschouwen, bedraagt het gemiddelde per inwoner 8 euro voor de uitkering *cumulatieregeling gemeentefonds*, 1 euro voor *suppletie ozb*, 2 euro voor *suppletie overheveling iusd*, 23 euro voor *suppletie jeugdzorg* en 8 euro voor *suppletie wmo*.

Verdeling

Kaart 3 laat zien dat er aanmerkelijke verschillen bestaan tussen gemeenten met betrekking tot de overige uitkeringen uit het gemeentefonds. In totaal gaat het hier om geringe bedragen, maar voor een individuele gemeente kunnen deze bedragen van groot belang zijn.

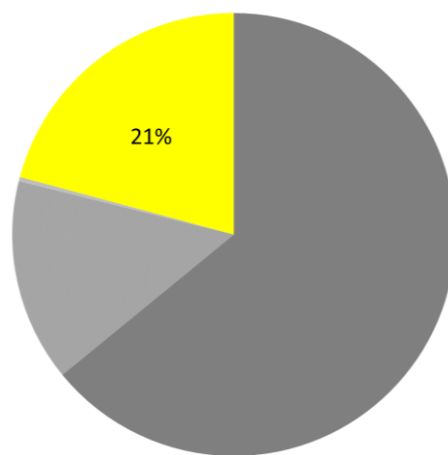
Kaart 3: Overige uitkeringen uit het gemeentefonds, uitgedrukt als procentuele afwijking van het landelijk gemiddelde, 2019

Tabel B5 in de bijlage bevat een compleet overzicht van alle gemeenten en de afwijking ten opzichte van het landelijk gemiddelde per inwoner aan ontvangsten van de overige uitkeringen. De tabel laat zien dat de grootste positieve afwijking van de overige uitkeringen ten opzichte van het landelijk gemiddelde te vinden is in Vliissingen. Per inwoner ontvangt Vliissingen 309 euro ten opzichte van een landelijk gemiddelde per inwoner van 7 euro. Dit heeft alles te maken met de *aanvullende uitkering* die Vliissingen ontvangt. Op de tweede plek staat Lelystad. Per inwoner ontvangt Lelystad 150 euro. Dit wordt ook veroorzaakt door de *aanvullende uitkering*. Ameland kent de grootste negatieve afwijking van het gemiddelde, gevolgd door Schiermonnikoog. Per inwoner ontvangen deze gemeenten respectievelijk 322 en 305 procent minder dan het landelijk gemiddelde.

4 Specifieke uitkeringen

Naast de uitkeringen uit het gemeentefonds keert het Rijk specifieke uitkeringen uit aan gemeenten en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. In 2019 waren dat 29 verschillende uitkeringen met een gezamenlijke omvang van ruim 8,1 miljard euro, 21 procent van het totale uitkeringsbedrag. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op deze uitkeringen.

4.1 Inleiding

Karakter

Specifieke uitkeringen worden niet verstrekt via het gemeentefonds, maar staan apart op de begroting van de verstrekende ministeries. In de Financiële-verhoudingswet is geregeld dat specifieke uitkeringen worden verstrekt met een bepaald bestedingsdoel. In de regeling bij de uitkering wordt het bestedingsdoel door de verstrekker omschreven. Over de besteding is verantwoording verschuldigd aan de rijksoverheid. Wordt het geld niet volgens de regels besteed, dan kan de verantwoordelijke minister de uitkering (gedeeltelijk) terugvorderen.

De mate waarin het bestedingsdoel van specifieke uitkeringen is vastgelegd verschilt. Het kan gaan om het vergoeden van werkelijk gemaakte uitgaven voor nauw omschreven doelen, maar ook om een uitkering die voor een breed omschreven beleidsterrein is bedoeld. De grootste specifieke uitkering, de *gebundelde uitkering* voor het bekostigen van de bijstandsverlening, is feitelijk eigenlijk niet eens geoormerkt, aangezien overschotten vrij besteedbaar zijn, terwijl tekorten binnen zekere grenzen zelf moeten worden aangevuld.

Specifieke uitkeringen moeten minimaal 10 miljoen euro per jaar uitkeren. Kleinere bedragen kunnen slechts worden verstrekt als onderdeel van een verzameluitkering (zie verderop in deze paragraaf).² In de praktijk wordt deze regeling niet strak gehandhaafd. Zo was de uitkering Bbz in 2018 en 2019 volgens realisatiecijfers aanzienlijk kleiner dan 10 miljoen euro;³ op de begroting stond echter een bedrag dat hoger was dan 10 miljoen euro.

Sanering

Het aantal specifieke uitkeringen is de laatste decennia aanzienlijk kleiner geworden. In 1980 werden er nog 532 geteld (Tweede Kamer, 2009). Volgens het Onderhoudsrapport Specifieke Uitkeringen 2017 waren er in 2009 nog 109 specifieke uitkeringen en is dat aantal teruggelopen tot 24 in 2016 (Tweede Kamer, 2018a). Dit

² Financiële-verhoudingswet, artikel 15a, derde lid en Besluit financiële verhouding 2001, artikel 28a.

³ Bron: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2018 en 2019).

betreft niet alleen uitkeringen aan gemeenten, maar ook aan provincies en gemeenschappelijke regelingen conform de WGR.

Hoewel artikel 20 van de Financiële-verhoudingswet voorschrijft dat het Onderhoudsrapport Specifieke Uitkeringen jaarlijks zou moeten verschijnen (uiterlijk op de derde woensdag van mei met gegevens over het voorgaande jaar) is dat na het Onderhoudsrapport Specifieke Uitkeringen 2017 (met gegevens over 2016) niet meer gebeurd. Dat betekent dat definitieve gegevens over individuele specifieke uitkeringen vanaf het jaar 2017 niet beschikbaar zijn. Deze Atlas is daarom voor die jaren noodgedwongen gebaseerd op voorlopige cijfers omtrent de bedragen (uit de begroting) en het aantal ontvangende gemeenten (uit de SiSa verantwoordingslijst) per specifieke uitkering. In november 2020 is wel een Kamerbrief verschenen met daarin het totale aantal specifieke uitkeringen en het totaalbedrag per jaar, met definitieve cijfers tot en met het jaar 2019 en voorlopige cijfers voor 2020 (Tweede Kamer, 2020). Het definitieve aantal specifieke uitkeringen ligt gewoonlijk hoger dan het voorlopige aantal omdat in de loop van het jaar nog besloten wordt tot verstrekking van bepaalde uitkeringen. Het ontbreken van definitieve gegevens over individuele specifieke uitkeringen betekent dus dat voor een deel van de specifieke uitkeringen onduidelijk blijft om welke uitkeringen het gaat en welke bedragen daarmee gemoeid zijn. Dit komt de transparantie van het beleid niet ten goede.

Het definitieve aantal specifieke uitkeringen is volgens de genoemde Kamerbrief (Tweede Kamer, 2020) na 2016 in eerste instantie verder gedaald, naar 16 in 2018. Daarna is het echter weer aanzienlijk gestegen, naar 41 in 2019. Het voorlopige aantal voor 2020 ligt nog flink hoger, op 98. De sanering van het aantal specifieke uitkeringen is bewust beleid geweest, gericht op het vergroten van de decentrale beleidsvrijheid en het verminderen van verantwoordingsverplichtingen, op basis van de aanbevelingen die de commissie-Brinkman in 2004 formuleerde (Stuurgroep doorlichting specifieke uitkeringen, z.j.). Sommige voormalige specifieke uitkeringen zijn opgenomen in de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Andere zijn omgezet in een decentralisatie- of een integratie-uitkering, of simpelweg opgeheven. Zoals besproken in paragraaf 3.3 zijn er voornemens om het uitkeringsstelsel te vereenvoudigen, waarbij ook de wens bestaat om het aantal uitkeringen laag te houden. Het is daarom zorgwekkend dat het aantal uitkeringen na 2018 weer zo sterk oploopt.

Het geld van sommige uitkeringen wordt niet ontvangen door gemeenten of intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, maar alleen door provincies. Volgens een andere bron, de SiSa verantwoordingslijst 2019, bedraagt het aantal specifieke uitkeringen aan gemeenten en samenwerkingsverbanden 29 in 2019. Daarmee komt dit aantal voor het eerst weer boven het niveau van 2012 (zie Tabel 1 in paragraaf 2.2). Helaas zijn gegevens over specifieke uitkeringen uit verschillende bronnen dus niet optimaal vergelijkbaar; verschillende bronnen geven soms verschillende aantallen voor hetzelfde uitkeringsjaar (zie ook de Verantwoording achterin deze Atlas).

Verzameluitkeringen

Ook de introductie van de verzameluitkering, in 2008, heeft het aantal specifieke uitkeringen verminderd. Uitkeringen van minder dan 10 miljoen euro dienen sindsdien per ministerie te worden gebundeld in een verzameluitkering, waarvan er per ministerie

slechts één kan bestaan. Verzameluitkeringen worden niet verstrekt door de vakdepartementen zelf, zoals andere specifieke uitkeringen, maar door het ministerie van BZK. Bij elke verzameluitkering wordt bekend gemaakt voor welke beleidsthema's de uitkering wordt verstrekt, en wat de verdeling is per beleidsthema. Of een gemeente de uitkering ook voor die thema's besteedt hoeft niet te worden verantwoord. Wel moet het totaal bestede bedrag zijn gebruikt voor beleid binnen de doelstellingen van het ministerie.⁴

Het Rijk is voornemens de verzameluitkeringen op te heffen om het stelsel van uitkeringen verder te versimpelen. Verzameluitkeringen zullen naar verwachting worden omgezet in decentralisatie-uitkeringen (Tweede Kamer, 2015; Tweede Kamer, 2018b). In afwachting van concrete wetgeving worden met ingang van 2016 al geen nieuwe verzameluitkeringen meer ingevoerd (Tweede Kamer, 2018a).

Beschikbaarheid gegevens

Niet van alle specifieke uitkeringen aan gemeenten is de verdeling even transparant. In de begroting van het ministerie van BZK zijn totaalbedragen opgenomen per specifieke uitkering (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2018a). Dit geldt ook voor het onderhoudsrapport specifieke uitkeringen (OSU; zie bijvoorbeeld OSU 2017: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2018b). Dit rapport is echter zoals eerder genoemd ondanks de wettelijke verplichting al drie jaar niet gepubliceerd. Een exacte verdeling per gemeente ontbreekt. Voor sommige specifieke uitkeringen is dit te verklaren doordat deze op aanvraag werken. Er kan dan in de loop van het jaar nog een beroep worden gedaan op het budget door individuele gemeenten. Hierdoor is een exacte verdeling op voorhand niet te geven. Voor sommige specifieke uitkeringen geldt ook dat het totaalbedrag niet alleen verdeeld wordt tussen gemeenten maar ook gedeeld wordt met andere partijen. Het budget voor deze specifieke uitkeringen wordt verdeeld tussen:

- gemeenten, provincies en WGR, of:
- gemeenten en WGR.

Hoe de verdeling hiertussen precies is wordt echter niet bekend gemaakt. Het is dan ook niet te achterhalen welk deel van het totaalbedrag beschikbaar is voor gemeenten.

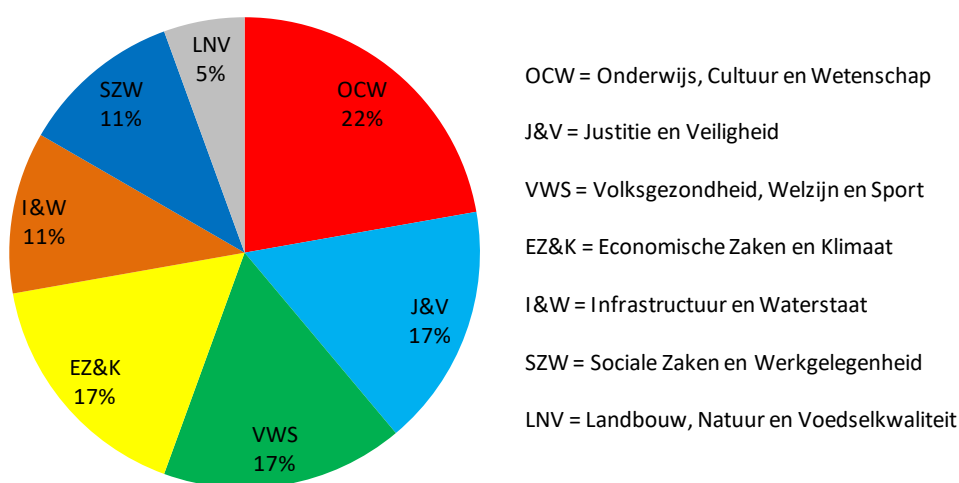
Slechts voor vijf (van de 29) specifieke uitkeringen in 2019 is een gedetailleerde verdeling over de gemeenten bekend. Het totaalbedrag van deze vijf uitkeringen omvat zo'n 80 procent van het totaalbedrag aan specifieke uitkeringen dat wordt uitgekeerd. Met andere woorden, voor het overgrote deel van het uitgekeerde bedrag aan specifiek uitkeringen is de verdeling wel bekend. Voor alle rijksuitkeringen aan gemeenten samen betekent dit dat van 95,9 procent van het totaalbedrag aan rijksuitkeringen de verdeling bekend is.

⁴ Financiële-verhoudingswet, artikel 16a.

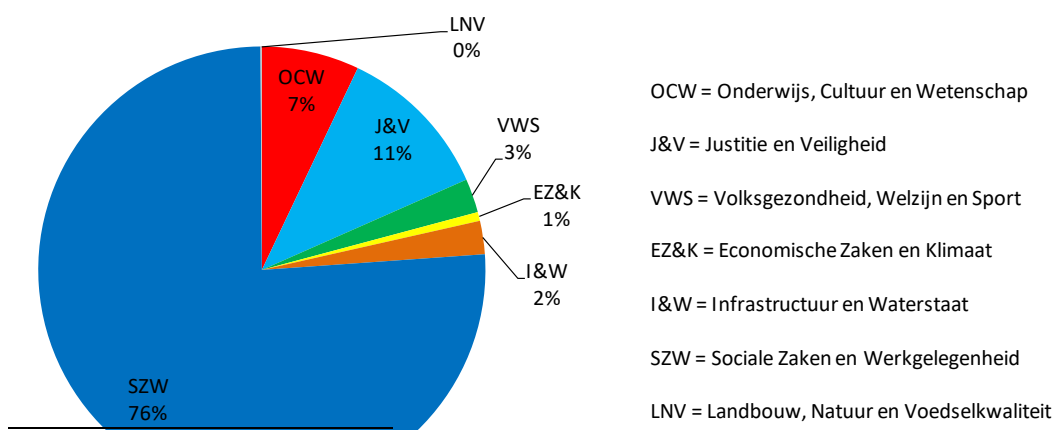
4.2 Verstreckende ministeries

Figuur 8 laat per ministerie zien hoeveel specifieke uitkeringen er in 2019 verstrekt zijn, op basis van de begroting (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2018a). De meeste uitkeringen worden verstrekt door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (4 uitkeringen, goed voor 22 procent van het totale aantal, maar slechts 7 procent van het totale bedrag). In figuur 9 is te zien dat het grootste bedrag aan specifieke uitkeringen in 2019 wordt verstrekt door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW): 76 procent van het totaal. Dit wordt veroorzaakt door de forse omvang van de *gebundelde uitkering Participatiewet, IOAW, IOAZ⁵ en levensonderhoud zelfstandigen*. De omvang van deze uitkering is in 2019 6,2 miljard euro, 75,7 procent van het totaal.

Figuur 8: Aantal specifieke uitkeringen per ministerie als percentage van het totaal, 2019

Figuur 9: Aandeel ministeries in totaalbedrag specifieke uitkeringen, 2019

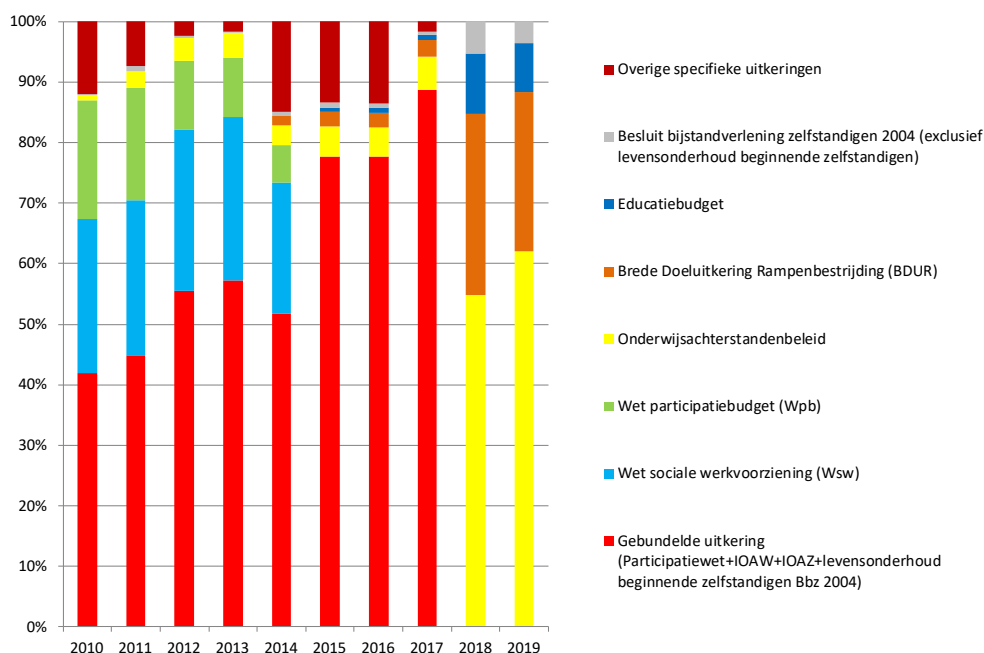
⁵ Deze afkortingen staan voor Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) en Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ).

4.3 Afzonderlijke uitkeringen

Belangrijkste uitkeringen

Figuur 10 geeft per jaar aan welke specifieke uitkeringen het grootst zijn. De *gebundelde uitkering Participatiewet, IOAW, IOAZ en levensonderhoud beginnende zelfstandigen* is in ieder jaar in omvang veruit de grootste specifieke uitkering. De meeste specifieke uitkeringen omvatten een totaalbedrag dat lager is dan 100 miljoen euro. Zoals tabel 2 laat zien is de totale omvang van het budget aan specifieke uitkeringen gedaald van zo'n 9,1 miljard euro in 2010 naar ongeveer 8,1 miljard euro in 2019. Deze afname vindt vooral plaats van 2014 op 2015; zowel in de periode daarvoor als in de periode daarna is het uitgekeerde bedrag relatief stabiel. Deze afname wordt veroorzaakt door de decentralisaties in het sociale domein. Als gevolg daarvan zijn de specifieke uitkeringen *Wet sociale werkvoorziening* en *Wet participatiebudget*, die ook werden uitgekeerd door het ministerie van SZW, verdwenen. Het grootste deel van deze middelen werd in de periode 2015-2018 via de integratie-uitkering *sociaal domein* van het gemeentefonds aan de gemeenten toegekend. In 2019 is dit bedrag grotendeels overgeheveld naar de algemene uitkering.

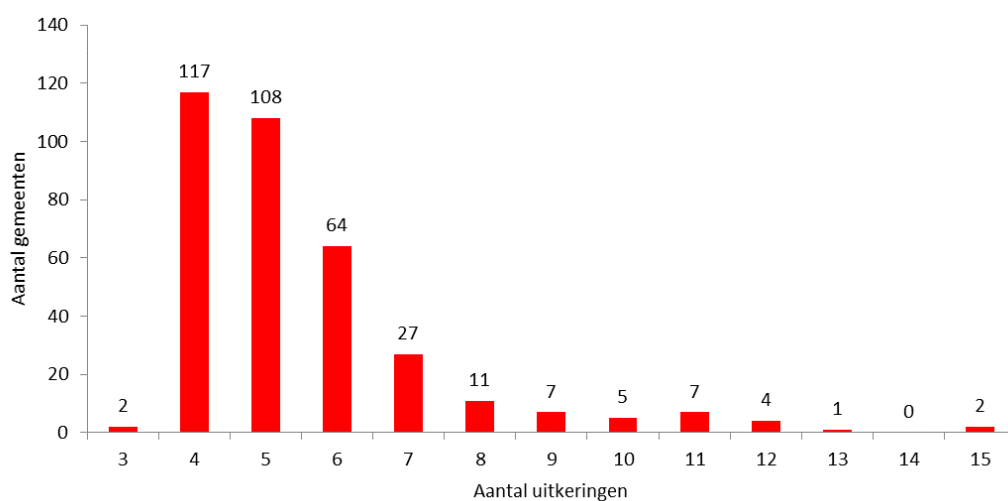
Figuur 10: Relatieve omvang specifieke uitkeringen, 2010-2019

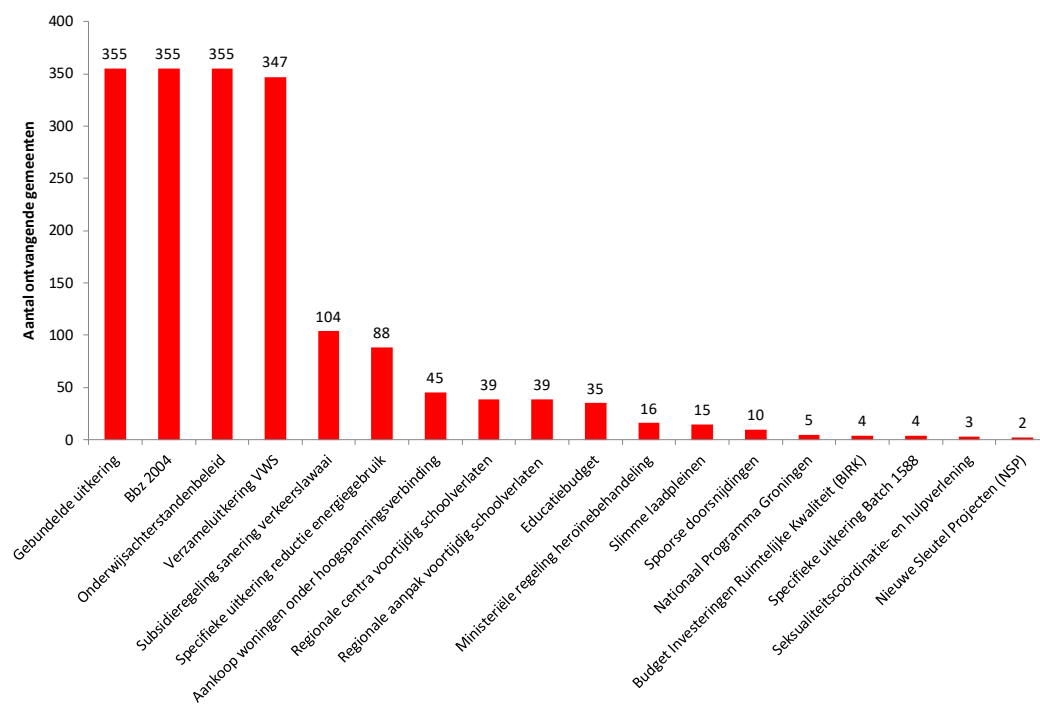
Aantal uitkeringen per gemeente

Specifieke uitkeringen worden door de gemeenten verantwoord via SiSa (Single information Single audit). Gemeenten moeten hun verantwoordingsinformatie over een bepaald jaar uiterlijk halverwege het jaar daarop verstrekken aan het Centraal Bureau voor de Statistiek. Figuur 11 is gebaseerd op de SiSa verantwoordingsinformatie en laat zien dat de meeste gemeenten in 2019 vier of vijf verschillende specifieke uitkeringen ontvingen. De meeste uitkeringen werden ontvangen door Rotterdam en Den Haag. Zij ontvangen elk in totaal 15 verschillende specifieke uitkeringen. Rotterdam en Den Haag worden gevolgd door Amsterdam (13) en Enschede, Tilburg, Venlo en Zwolle (allen 12).

Figuur 11: Frequentieverdeling aantal specifieke uitkeringen per gemeente, 2019

Figuur 12: Aantal ontvangende gemeenten per specifieke uitkering, 2019

Aantal ontvangende gemeenten

Het aantal gemeenten dat in 2019 een bepaalde specifieke uitkering ontvangt wordt weergegeven in figuur 12 (op basis van de SiSa verantwoordingsinformatie). Alleen de uitkering in verband met *Bbz 2004*, de *gebundelde uitkering Participatiewet enz.* en de uitkering *onderwijsachterstandenbeleid* worden in 2017 door alle gemeenten ontvangen. In de periode 2015-2018 was dat het geval voor de *Bbz 2004* en de *gebundelde uitkering*. In de jaren 2012-2014, vóór de decentralisaties in het sociale domein, werden ook de specifieke uitkeringen voor de *WSW* en het *participatiebudget* door alle gemeenten ontvangen. Zoals figuur 12 laat zien worden de meeste specifieke uitkeringen slechts aan een kleine groep gemeenten of een enkele gemeente verstrekt.

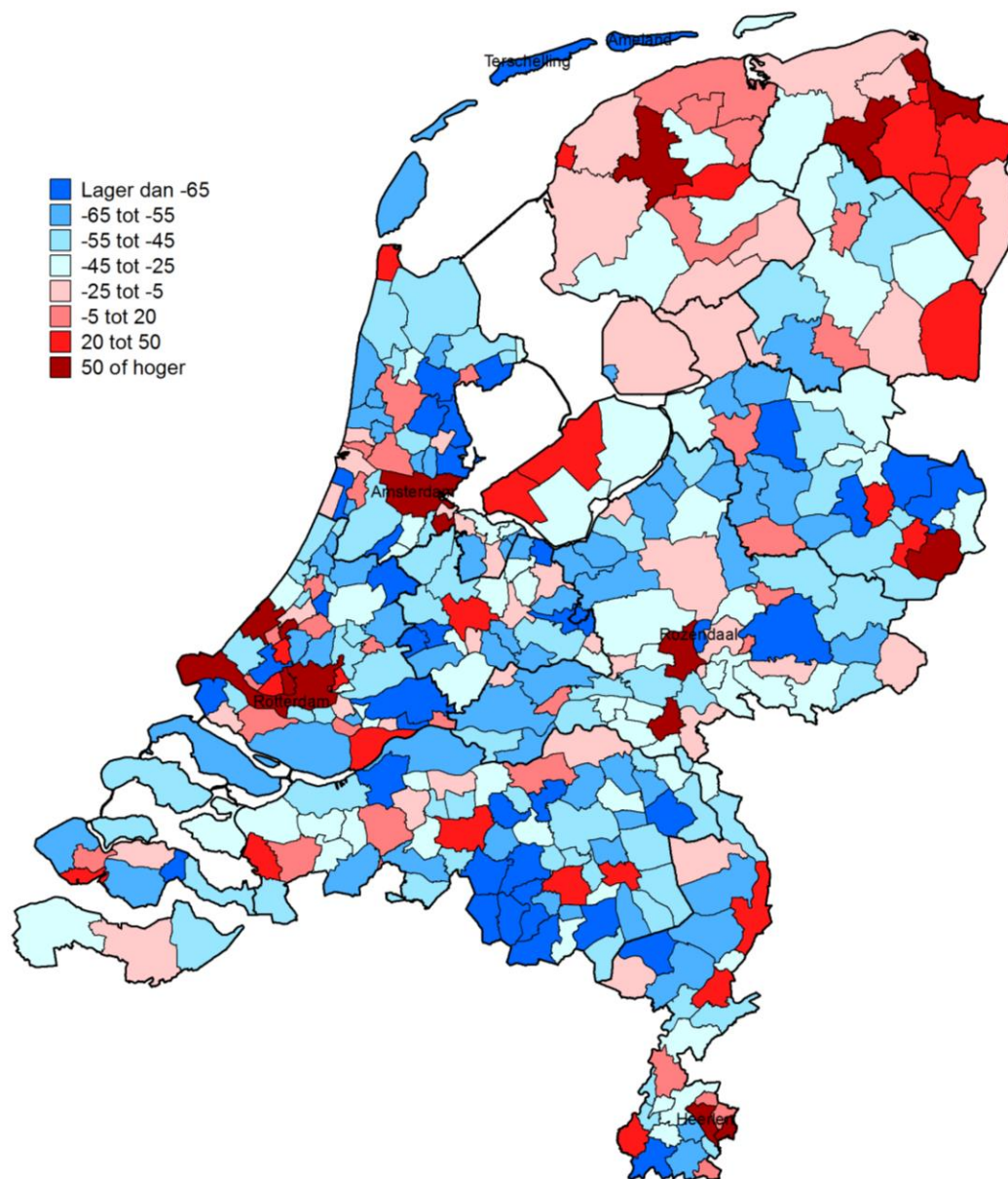
Verdeling

De verdeling over individuele gemeenten is van veel specifieke uitkeringen niet goed te traceren. In het jaar 2019 was van 5 van de 29 specifieke uitkeringen de verdeling bekend. Deze 5 uitkeringen zijn samen goed voor 80,2 procent van het totaalbedrag aan specifieke uitkeringen. Waar in deze Atlas gesproken wordt over de verdeling van een specifieke uitkering over individuele gemeenten wordt gesproken over deze 5 uitkeringen. Het gaat om de volgende uitkeringen: de *gebundelde uitkering*, *Bbz 2004*, *onderwijsachterstandenbeleid*, het *educatiebudget* en de *ministeriële regeling heroïnebehandeling*.

Kaart 4 laat zien dat de ontvangsten per inwoner uit specifieke uitkeringen vooral voor grote gemeenten boven het gemiddelde liggen. Ook gemeenten in het noorden kennen bovengemiddeld hoge ontvangsten uit de specifieke uitkeringen. Deze gemeenten hebben relatief veel bijstandsgerechtigde inwoners. Zij ontvangen dus een relatief hoog bedrag voor de *gebundelde uitkering*.

Tabel B5 in de bijlage bevat een compleet overzicht van alle gemeenten. De tabel laat zien dat de grootste positieve afwijking van de specifieke uitkeringen ten opzichte van het landelijk gemiddelde te vinden is in Rotterdam. Per inwoner ontvangt Rotterdam 914 euro aan specifieke uitkeringen. Dat is 143 procent meer dan het landelijk gemiddelde van 376 euro. Daarna volgen Amsterdam en Heerlen met een uitkering die per inwoner respectievelijk 99 en 97 procent hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Ameland kent de grootste negatieve afwijking van het gemiddelde. Zij ontvangt 83 procent minder dan het landelijk gemiddelde per inwoner. Ameland wordt gevolgd door Rozendaal (-79 procent) en Terschelling (-78 procent).

Kaart 4: Specifieke uitkeringen per inwoner, uitgedrukt als procentuele afwijking van het landelijk gemiddelde, 2019

5 Totaal uitkeringsbedrag

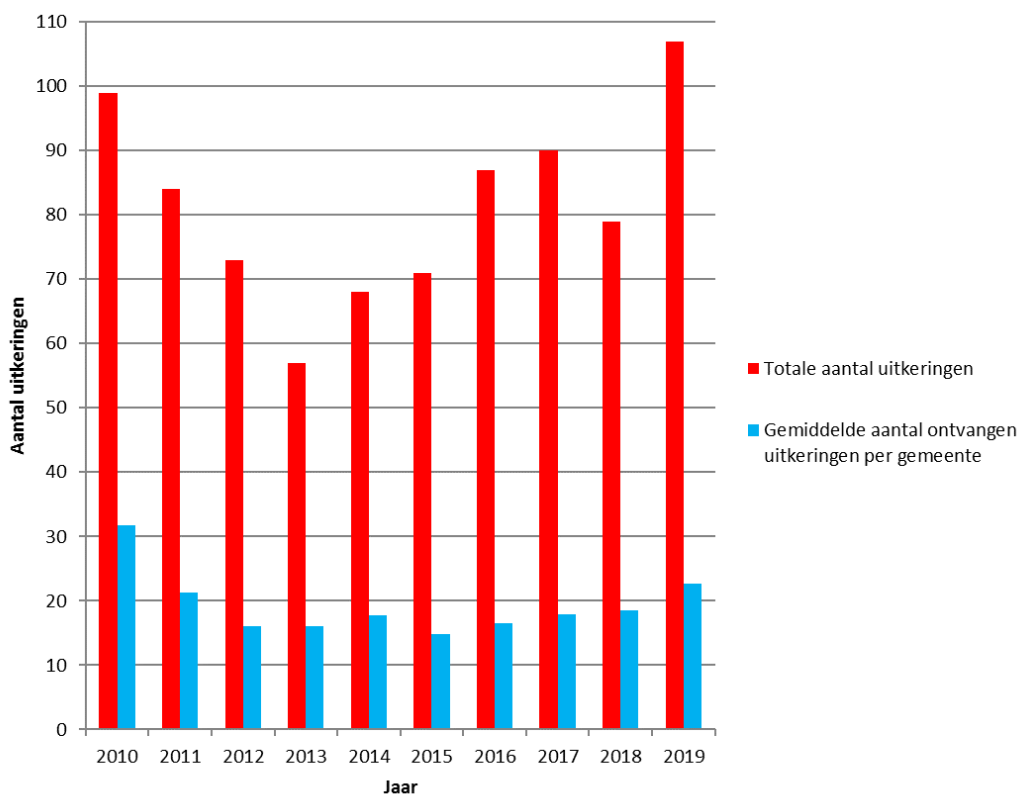
5.1 Inleiding

In 2019 ontvangen gemeenten in totaal 107 verschillende uitkeringen van het rijk, met een totaalbedrag van 39,0 miljard euro. Het verdeelsysteem achter elke uitkering is verschillend. Daarnaast wordt niet elke uitkering door elke gemeente ontvangen. In dit hoofdstuk wordt het totale aantal uitkeringen en het totaalbedrag aan uitkeringen dat gemeenten ontvangen geanalyseerd.

5.2 Totale aantal uitkeringen

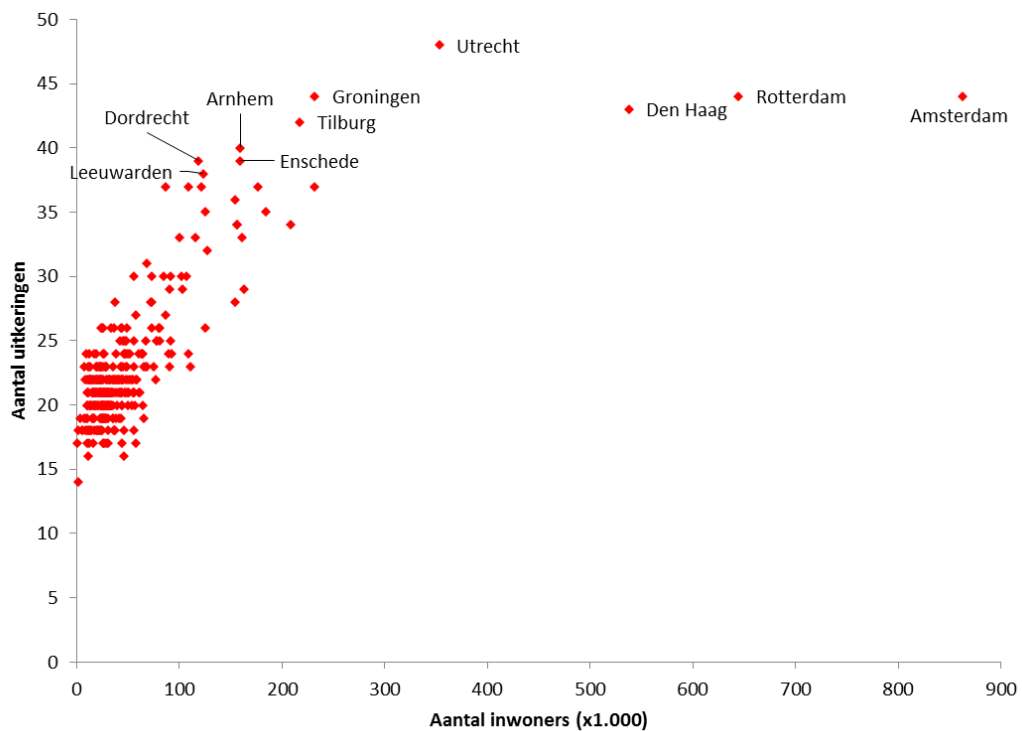
Zoals figuur 13 laat zien is het totale aantal uitkeringen in de periode 2010-2013 sterk afgenomen. Daarna is weer een stijgende lijn ingezet naar 107 uitkeringen in 2019, dat is zelfs meer dan in 2010 (99). Het gemiddeld aantal uitkeringen dat een gemeente ontvangt is eveneens eerst gedaald om vervolgens weer (licht) toe te nemen. In 2010 ontving een gemeente gemiddeld 32 uitkeringen, in 2019 is dat 23.

Figuur 13: Aantal uitkeringen, 2010-2019

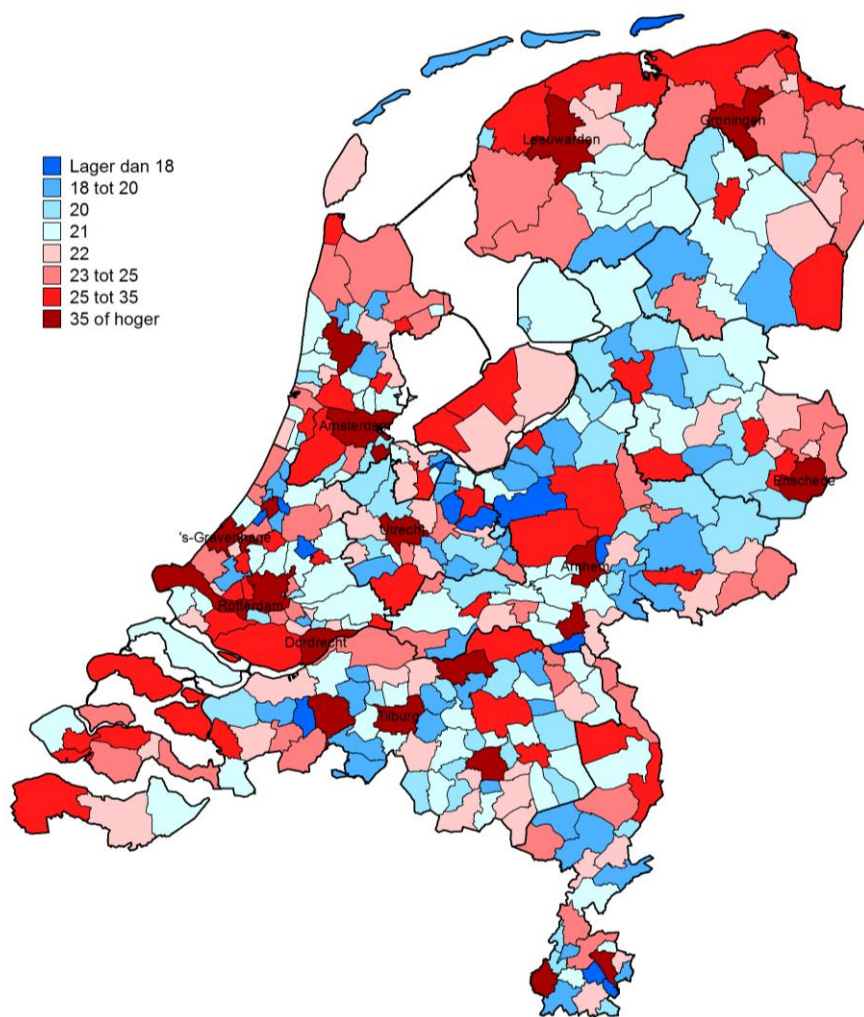
De relatie tussen de omvang van een gemeente, gemeten naar het aantal inwoners, en het aantal ontvangen uitkeringen in 2019 wordt weergegeven in figuur 14. Uit deze figuur blijkt dat het aantal uitkeringen toeneemt met de gemeentegrootte. De gemeenten die meer dan 37 uitkeringen ontvangen zijn Utrecht (48 uitkeringen), Amsterdam, Rotterdam en Groningen (elk 44 uitkeringen), Den Haag (43 uitkeringen), Tilburg (42 uitkeringen), Arnhem (40 uitkeringen), Enschede en Dordrecht (elk 39 uitkeringen) en Leeuwarden (38 uitkeringen). Het positieve verband tussen gemeentegrootte en het aantal ontvangen uitkeringen wordt bevestigd door kaart 5. Grote en middelgrote gemeenten zijn op deze kaart goed te herkennen in de rode of donkerrode categorie met de meeste uitkeringen. Landelijke gemeenten zijn veelal (licht)blauw van kleur, hetgeen aangeeft dat zij minder verschillende uitkeringen ontvangen.

Figuur 14: Relatie gemeenteomvang en het aantal ontvangen uitkeringen, 2019

Bij deze analyse, en in de rest van dit hoofdstuk, wordt voor de specifieke uitkeringen uitgegaan van microdata. Dat betekent dat een deel van de specifieke uitkeringen buiten beschouwing blijft omdat de bedragen per gemeente niet bekend zijn. Dat betreft vooral uitkeringen die naar slechts één of enkele gemeenten gaan. Voor sommige gemeenten kan het werkelijke aantal uitkeringen en het werkelijke uitkeringsbedrag dus iets hoger liggen dan hier aangegeven.

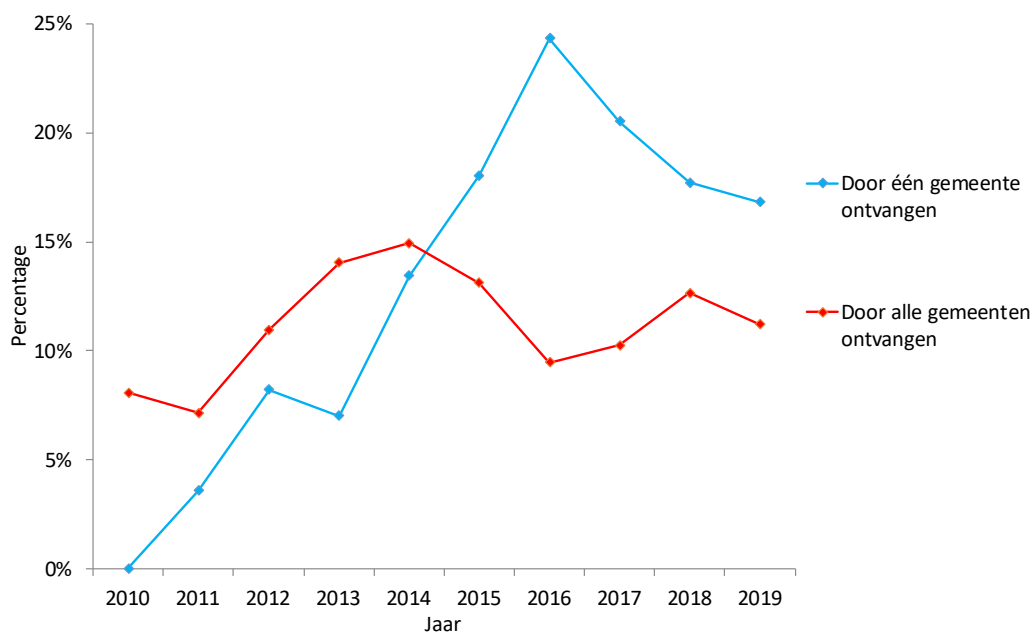
Kaart 5: Aantal verschillende rijksuitkeringen, 2019

5.3 Aantal uitkeringen per gemeente

Figuur 15 toont de ontwikkeling van het aantal uitkeringen dat door slechts één of juist door alle gemeenten wordt ontvangen als percentage van het totale aantal uitkeringen. De rode lijn toont het percentage van de uitkeringen dat door alle gemeenten wordt ontvangen. In 2019 worden 12 uitkeringen (11 procent) door alle gemeenten ontvangen. Dit aandeel schommelt tussen de 7 procent (in 2011) en 15 procent (in 2014).

Figuur 15: Aantal uitkeringen dat respectievelijk door één of door alle gemeenten wordt ontvangen als percentage van het totale aantal uitkeringen, 2010-2019

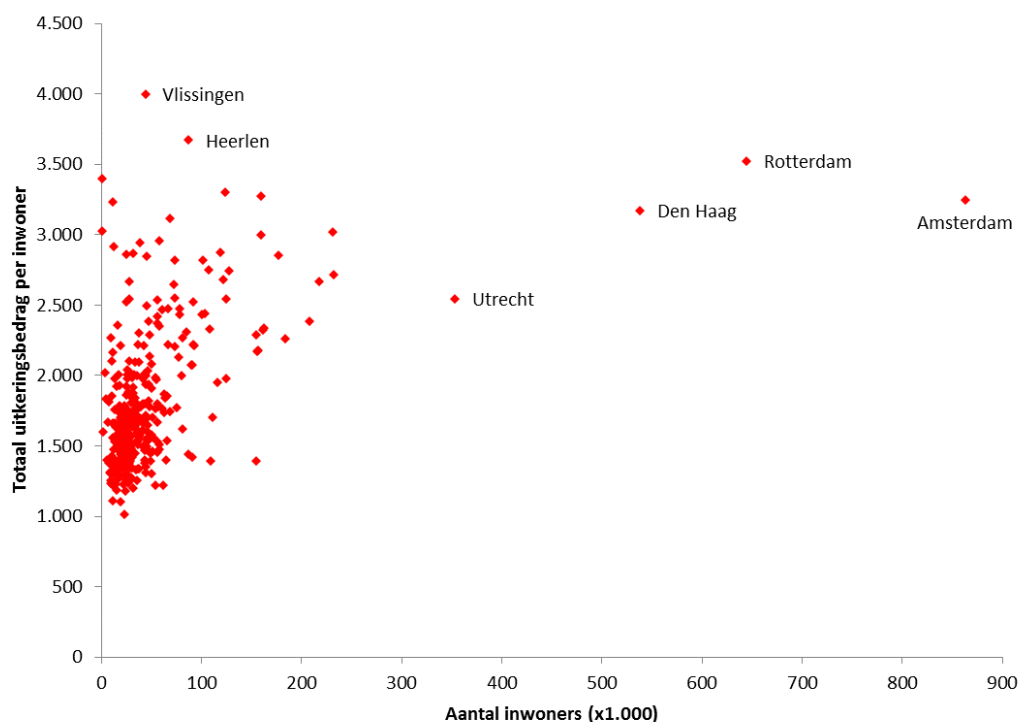

De blauwe lijn toont het percentage van de uitkeringen dat door slechts één gemeente wordt ontvangen. In 2010 kwam dit nog niet voor en lag het percentage op nul. In de periode 2010-2016 is het percentage uitkeringen aan slechts een gemeente sterk toegenomen, maar de laatste jaren neemt het weer licht af. In 2019 gaan er 18 uitkeringen naar slechts één gemeente. Dat is 17 procent van het totaal aan uitkeringen. Zoals eerder opgemerkt, is deze berekening gebaseerd op beschikbare microdata voor de specifieke uitkeringen. Voor sommige specifieke uitkeringen is alleen het totaalbedrag bekend; van andere wordt pas later bekend dat zij werden verstrekt. Daarmee blijft, met name in de meer recente jaren, een aantal specifieke uitkeringen buiten beschouwing. Dit betreft vooral uitkeringen die slechts door één of enkele gemeenten ontvangen worden, en daarmee ligt (met name de laatste jaren) het aantal uitkeringen dat door slechts één gemeente wordt ontvangen in werkelijkheid nog hoger dan de figuur suggereert.

5.4 Verdeling

In figuur 16 wordt de relatie weergegeven tussen het aantal inwoners van een gemeente en het totaal ontvangen uitkeringsbedrag per inwoner. Ook hier wordt weer uitgegaan van de 95,9 procent van de uitkeringen in 2019 waarvan de verdeling bekend is (zie ook hoofdstuk 1 en paragraaf 4.1). Uit deze figuur blijkt dat de drie grootste gemeenten (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) een hoog uitkeringsbedrag per inwoner ontvangen. Het hoogste uitkeringsbedrag per inwoner wordt echter ontvangen door Vlissingen, namelijk 3.998 euro. Dat is bijna 85 procent meer dan het landelijk gemiddelde dat 2.162 euro bedraagt. Vlissingen wordt gevolgd door Heerlen (3.672 euro) en Rotterdam (3.522 euro).

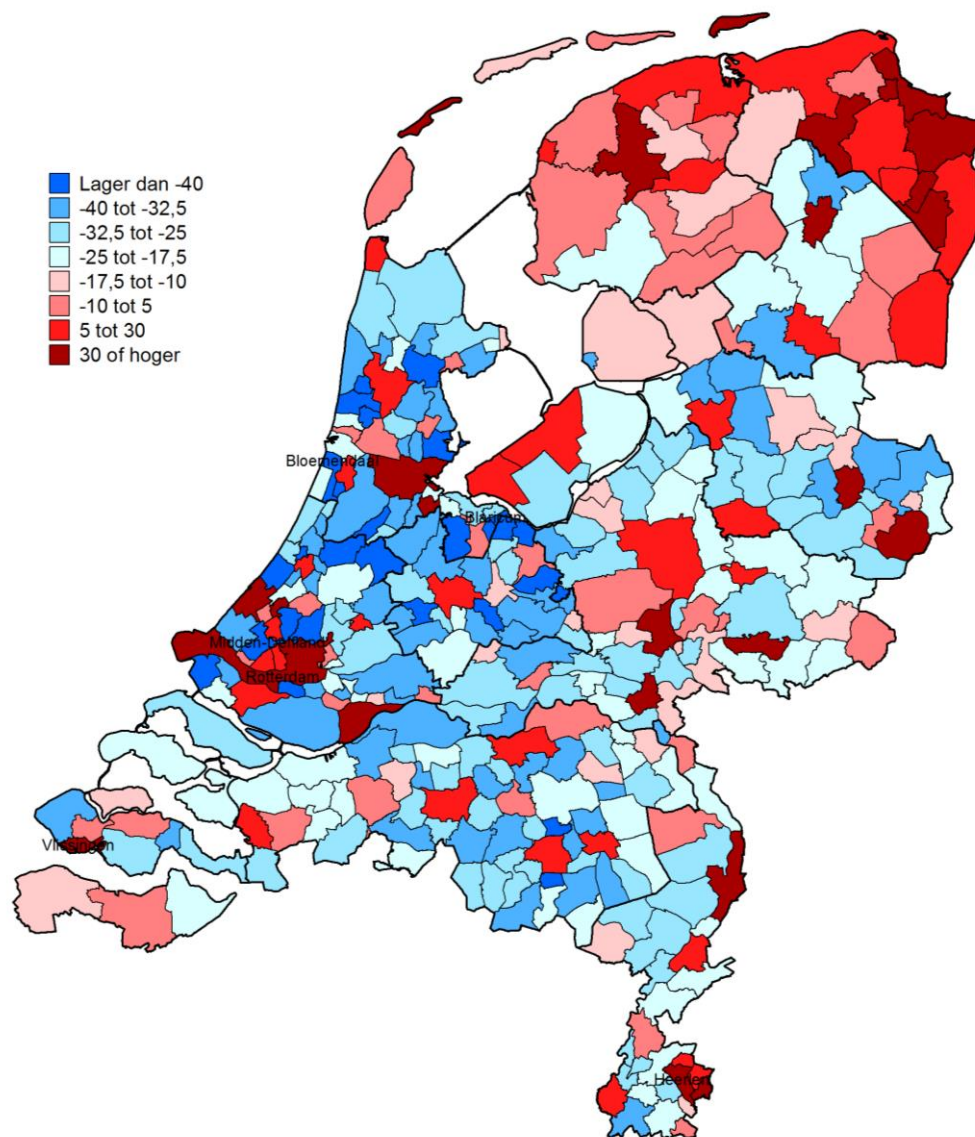
Figuur 16: Relatie gemeenteomvang en het totaal ontvangen uitkeringsbedrag per inwoner, 2019

Dit wordt ook getoond in kaart 6. Die laat zien dat de grootste uitkeringsbedragen als procentuele afwijking ten opzichte van het gemiddelde per inwoner worden ontvangen door de grotere gemeenten en door gemeenten in het noorden. Bloemendaal, Midden-Delfland en Blaricum ontvangen het laagste uitkeringsbedrag per inwoner (respectievelijk 1.014 euro, 1.104 euro en 1.112 euro).

Tabel B5 in de bijlage bevat een compleet overzicht van alle gemeenten en de afwijking ten opzichte van het landelijk gemiddelde per inwoner van het totaal aan uitkeringen.

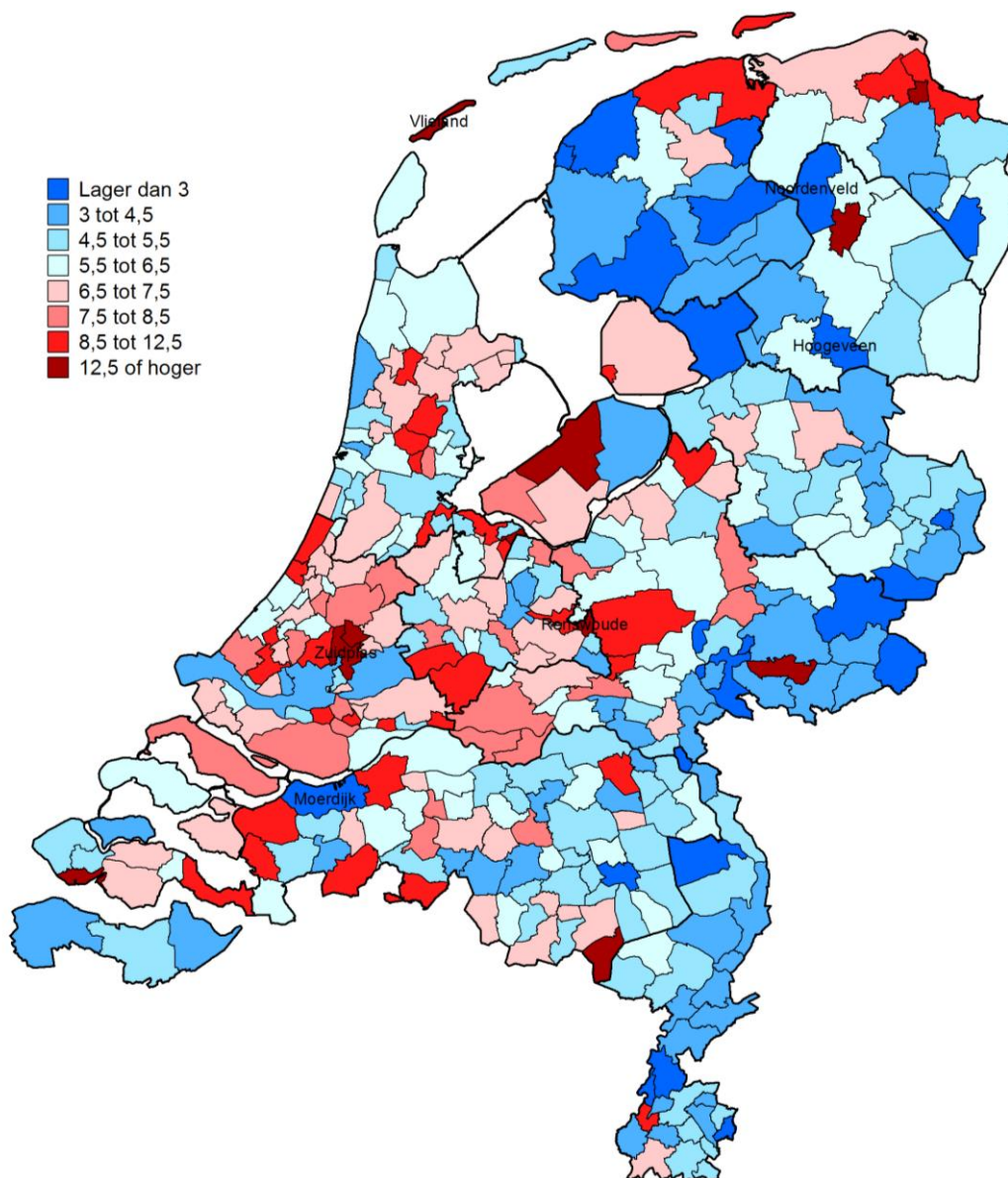
Kaart 6: Totaalbedrag aan uitkeringen per inwoner, uitgedrukt als procentuele afwijking van het landelijk gemiddelde, 2019

5.5 Mutatie

Kaart 7 geeft de mutatie van het totale uitkeringsbedrag per inwoner weer van 2018 op 2019. Het totale uitkeringsbedrag is in 7 gemeenten met meer dan 15 procent toegenomen, het meest in Renswoude (26 procent), Vlieland (18 procent) en Zuidplas (17 procent).

Kaart 7: Mutatie van totaalbedrag per inwoner, in procenten, van 2018 op 2019

De stijging in Renswoude wordt veroorzaakt doordat Renswoude in 2019 een groter bedrag ontvangt voor de algemene uitkering. Dit komt met name door incidentele gelden in het kader van de Regionale Energie Transitie (RES). Het gaat om een aanzienlijk bedrag, dat neerkomt op 10,3 procent van de gemeentelijke begroting. Dit bedrag is echter doorbetaald aan de regio Foodvalley. Tegenover de hogere rijksuitkering staan dus ook hogere lasten.

In twee gemeenten nam het totale uitkeringsbedrag af, namelijk in Hoogeveen (-9 procent) en Moerdijk (-2 procent). Deze gemeenten worden gevolgd door Noordenveld, waar het totale uitkeringsbedrag het minst steeg (0,4 procent). Ook de daling in Hoogeveen betreft een aanzienlijk bedrag, zo'n 6,6 procent van de begroting. Deze

daling hangt samen met lagere rijksuitgaven op het gebied van de zorg, defensie en infrastructuur.

5.6 Verband tussen uitkeringen onderling

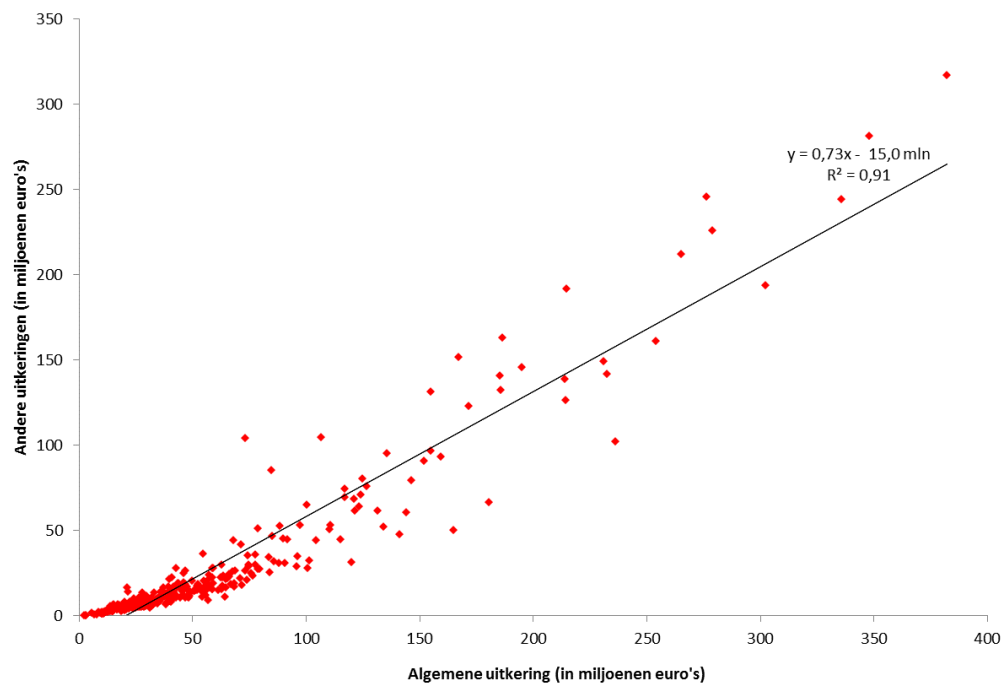
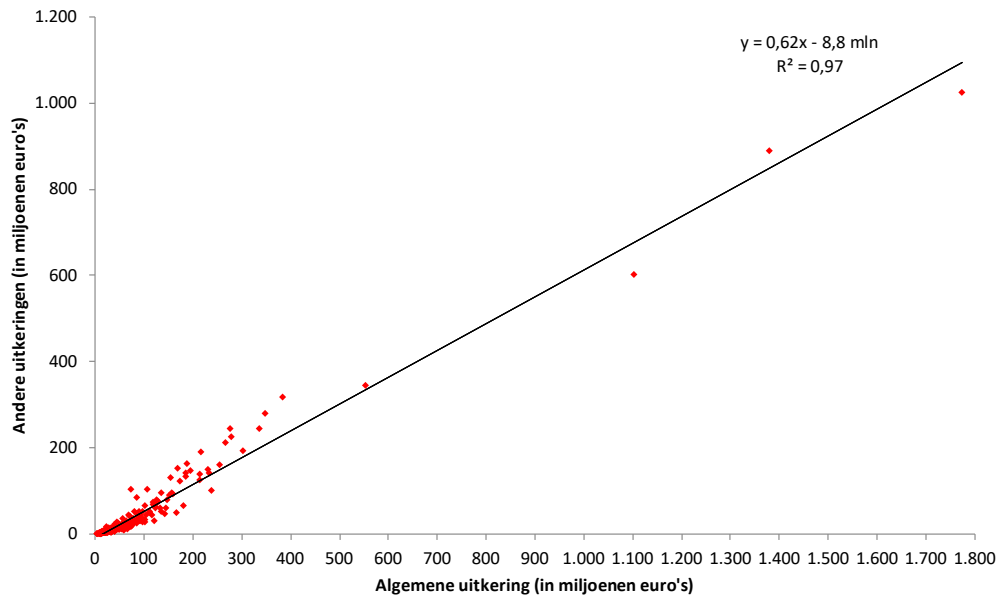
Algemene uitkering en alle andere uitkeringen

Figuur 17 laat voor 2019 zien wat het verband is tussen de hoogte van de algemene uitkering en de hoogte van alle andere uitkeringen, met en zonder de vier grootste gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht). De figuur laat zien dat de verdeling van de algemene uitkering grotendeels gelijk opgaat met de verdeling van de rest van de uitkeringen aan gemeenten. In 2019 ontvangt een doorsnee gemeente voor elke euro aan algemene uitkering zo'n 0,62 euro aan andere uitkeringen. Wanneer de vier grootste gemeenten buiten beschouwing worden gelaten is dit zo'n 0,73 euro. Dit verschil wordt veroorzaakt doordat de vier grootste gemeenten relatief hoge algemene uitkeringen ontvangen.

Dat de hoogte van de algemene uitkering voorspellend werkt voor de hoogte van de andere uitkeringen blijkt ook uit de hoge R-kwadraat van de regressielijnen in figuur 17. De R-kwadraat is een maatstaf voor de sterkte van het verband en bedraagt 0,97 voor 2019 (0,91 wanneer de vier grootste gemeenten buiten beschouwing blijven). Dat betekent dat aan de hand van de verdeling van de algemene uitkering 97 procent (respectievelijk 91 procent) van de verdeling van de andere uitkeringen kan worden voorspeld.

De algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt verdeeld op basis van een "behoefteindex" (zie Allers, 2010). De uitkering is hoger naarmate gemeenten in sterkere mate worden getroffen door kostenverhogende omstandigheden, en naarmate zij een geringere belastingcapaciteit hebben. Het gaat hierbij om omstandigheden die de kosten verhogen van de voorzieningen die gemeenten uit de algemene middelen bekostigen. Voor die voorzieningen is de algemene uitkering immers bedoeld. Maar uit figuur 17 blijkt dat de "behoefteindex" die de verdeling van de algemene uitkering bepaalt een zeer goede voorspeller is van het *totaal* van door Rijk aan gemeenten verstrekte uitkeringen. Kennelijk spoort de behoefteindex op andere terreinen vrij goed met die op het gebied van de algemene uitkering.

Figuur 17a en b: Uitkeringen naast de algemene uitkering, per gemeente uitgezet tegen de algemene uitkering, 2019, inclusief (boven) en exclusief (onder) de vier grootste gemeenten

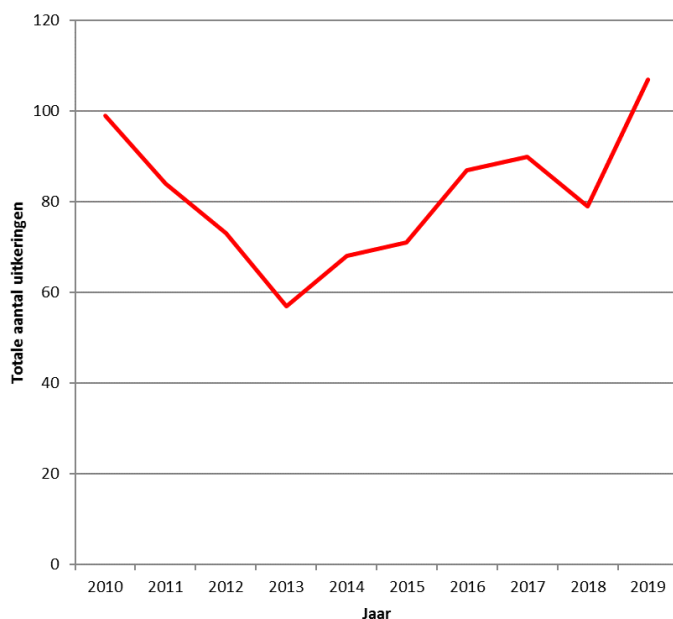

6 Samenvatting en conclusie

In 2019 ontvangen gemeenten van het Rijk via 107 verschillende uitkeringen 39,0 miljard euro. Na een sterke toename in 2015 vanwege de decentralisaties in het sociale domein is dit totaalbedrag de afgelopen jaren vrij stabiel gebleven.

Wel wordt dit bedrag verdeeld met behulp van steeds meer verschillende uitkeringen. Na een jarenlange en zeer forse daling van het aantal uitkeringen, van meer dan 500 in 1980 naar 99 in 2010 en 57 in 2013, is dit aantal weer geleidelijk opgelopen tot 107 in 2019. Vooral het aantal decentralisatie-uitkeringen is in die laatste periode sterk toegenomen, in het bijzonder in 2019 (van 29 in 2013 naar 51 in 2018 en 65 in 2019). Daarnaast was er in 2019 een opvallende stijging van het aantal specifieke uitkeringen, van 18 in 2018 naar 29 in 2019. Voorlopige cijfers voor 2020 geven aan dat het aantal specifieke uitkeringen in dat jaar nog sterker toeneemt. De vermindering van het aantal uitkeringen is bewust beleid geweest, gericht op het vergroten van de decentrale beleidsvrijheid en het verminderen van verantwoordingsverplichtingen. De recente stijging, geïllustreerd in figuur 19, is des te opmerkelijker omdat de verdeling van de grootste uitkering, de algemene uitkering uit het gemeentefonds (15,4 miljard euro), sterk correleert met de verdeling van de rest van de uitkeringen. Het lijkt onnodig om zoveel verschillende, vaak complexe, verdeelstelsels te hanteren die tot uitkomsten leiden die grotendeels overeenkomen.

Figuur 19: Totale aantal rijksuitkeringen aan gemeenten, 2010-2019

Over de specifieke uitkeringen bestaat veel onduidelijkheid. Verschillende bronnen geven hiervoor verschillende aantallen. Wel wijzen alle gegevens op een recente toename van het aantal uitkeringen. Het totaal aantal specifieke uitkeringen (inclusief die aan provincies) stijgt van 16 in 2018 naar 41 in 2019. Het voorlopige aantal voor 2020 bedraagt maar liefst 98. Bovendien wordt de wettelijke verplichting om jaarlijks

achteraf gegevens over de specifieke uitkeringen te publiceren sinds 2018 niet nagekomen. Dat betekent dat sinds het uitkeringsjaar 2017 gegevens ontbreken over het definitieve bedrag per specifieke uitkering. Daarnaast ligt het definitieve aantal specifieke uitkeringen gewoonlijk hoger dan het voorlopige aantal omdat in de loop van het jaar nog besloten wordt tot verstrekking van bepaalde uitkeringen. Het ontbreken van definitieve gegevens over individuele specifieke uitkeringen betekent voor deze nieuwe uitkeringen dus dat onduidelijk blijft om welke uitkeringen het gaat en welke bedragen daarmee gemoeid zijn. Dit komt de transparantie van het beleid niet ten goede.

Gemiddeld ontvangen gemeenten per inwoner 2.162 euro. Vlissingen krijgt het meest, 3.998 euro. Daarna volgen Heerlen (3.672 euro) en Rotterdam (3.522 euro). Grotere gemeenten en gemeenten in het noorden ontvangen het meeste geld van het Rijk, vooral door hun zwakkere sociale structuur, waardoor meer bijstand en meer zorg wordt verstrekt. Bloemendaal, Midden-Delfland en Blaricum krijgen het minst (respectievelijk 1.014 euro, 1.104 euro en 1.112 euro per inwoner).

Bijlagen

Tabel B1: Aandeel van de algemene uitkering in het totaal van door gemeenten ontvangen rijksuitkeringen, 2019

Tien gemeenten met het laagste aandeel			Tien gemeenten met het hoogste aandeel		
1	Vlissingen	41%	1	Ameland	91%
2	Doetinchem	50%	2	Schiermonnikoog	90%
3	Assen	50%	3	Zoeterwoude	88%
4	Heerlen	52%	4	Terschelling	88%
5	Leeuwarden	53%	5	Scherpenzeel	88%
6	Arnhem	53%	6	Nieuwkoop	87%
7	Zwolle	53%	7	Baarle-Nassau	87%
8	Venlo	54%	8	Midden-Delfland	87%
9	Groningen	55%	9	Rozendaal	86%
10	Nijmegen	55%	10	Beemster	86%

Tabel B2: Aandeel van de decentralisatie-uitkeringen en integratie-uitkeringen in het totaal van door gemeenten ontvangen rijksuitkeringen, 2019

Tien gemeenten met het laagste aandeel			Tien gemeenten met het hoogste aandeel		
1	Brielle	1,9%	1	Doetinchem	39%
2	Nieuwkoop	2,5%	2	Vlissingen	37%
3	Voorschoten	2,5%	3	Assen	35%
4	Hellevoetsluis	2,6%	4	Zwolle	33%
5	Midden-Delfland	2,6%	5	Venlo	30%
6	Ridderkerk	2,7%	6	Leeuwarden	28%
7	Leiderdorp	2,8%	7	Heerlen	27%
8	Baarle-Nassau	2,8%	8	Appingedam	27%
9	Zoeterwoude	2,9%	9	Eindhoven	26%
10	Albrandswaard	3,1%	10	Dordrecht	26%

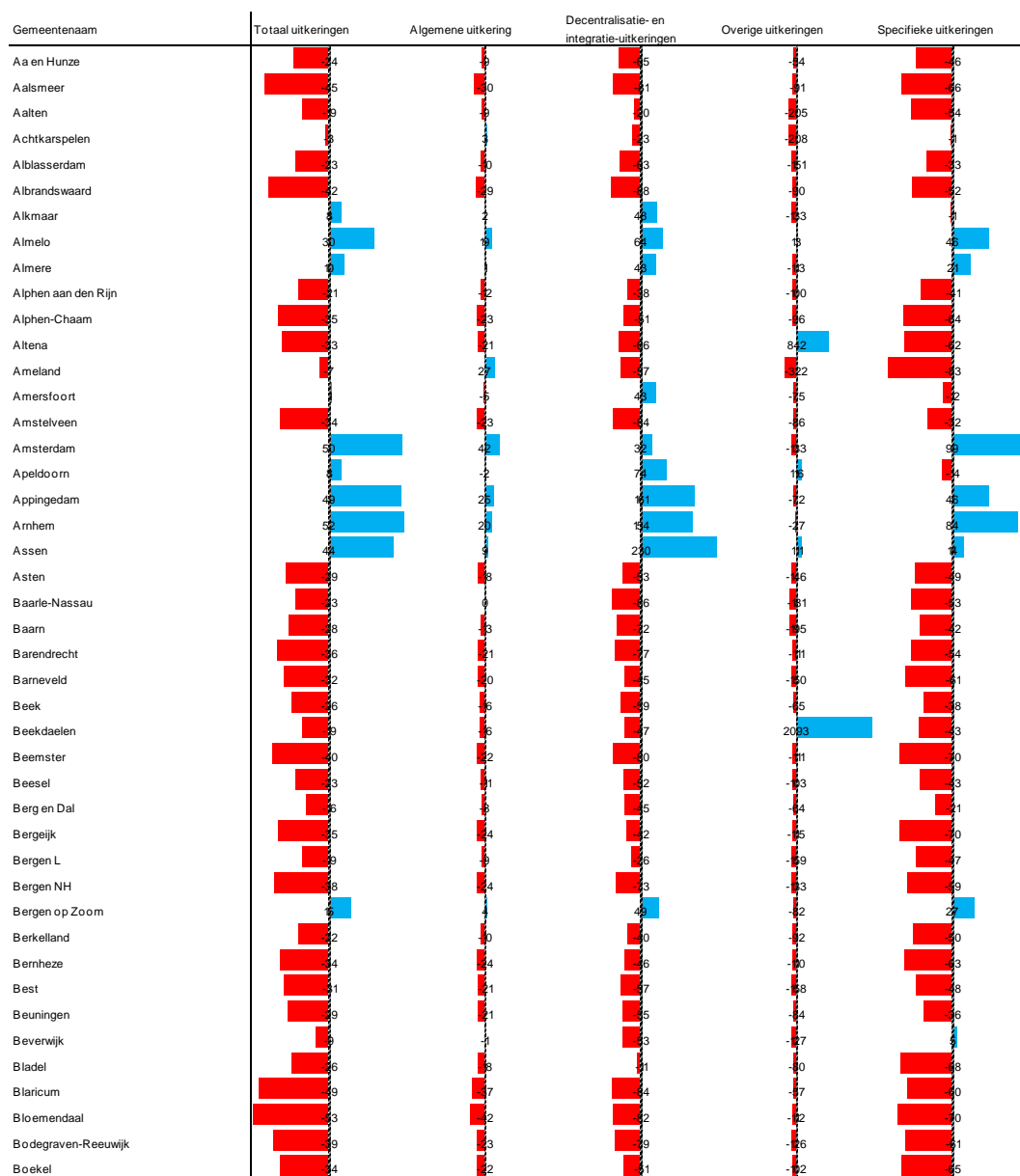
Tabel B3: Aandeel van de overige gemeentefondsuitkeringen in het totaal van door gemeenten ontvangen rijksuitkeringen, 2019

Tien gemeenten met het laagste aandeel			Tien gemeenten met het hoogste aandeel		
1	Ameland	-0,8%	1	Lelystad	9,3%
2	Tubbergen	-0,5%	2	Beekdaelen	8,6%
3	Wierden	-0,4%	3	Vlissingen	7,7%
4	Baarn	-0,4%	4	Hoeksche Waard	5,8%
5	Schiermonnikoog	-0,4%	5	Gooise Meren	5,3%
6	Aalten	-0,4%	6	Het Hogeland	4,8%
7	Bunschoten	-0,4%	7	Westerkwartier	4,7%
8	Achtkarspelen	-0,4%	8	Renkum	4,5%
9	Kapelle	-0,3%	9	West Betuwe	4,5%
10	Eersel	-0,3%	10	Altena	4,4%

Tabel B4: Aandeel van de specifieke uitkeringen in het totaal van door gemeenten ontvangen rijksuitkeringen, 2019

Tien gemeenten met het laagste aandeel			Tien gemeenten met het hoogste aandeel		
1	Ameland	3,1%	1	Rotterdam	26%
2	Terschelling	4,5%	2	Schiedam	24%
3	Rozendaal	5,0%	3	Amsterdam	23%
4	Vlieland	5,5%	4	Capelle aan den IJssel	23%
5	Schiermonnikoog	6,2%	5	's-Gravenhage	23%
6	Sint-Anthonis	7,1%	6	Kerkrade	22%
7	Reusel-De Mierden	7,3%	7	Groningen	22%
8	Texel	7,4%	8	Delft	22%
9	Renswoude	7,5%	9	Rijswijk	21%
10	Bladel	7,6%	10	Enschede	21%

Tabel B5: Totaalbedragen per categorie uitkeringen per gemeente, als procentuele afwijking van het landelijk gemiddelde per inwoner, 2019

(tabel B5 vervolg)

Gemeentenaam	Totaal uitkeringen	Algemene uitkering	Decentralisatie- en integratie-uitkeringen	Overige uitkeringen	Specifieke uitkeringen
Borger-Odoorn	13	2	8	18	25
Borne	18	9	7	16	18
Borsele	22	8	8	20	22
Boxmeer	14	4	8	17	19
Boxtel	15	11	45	12	11
Breda	13	4	4	16	1
Brielle	16	9	22	10	11
Bronckhorst	20	8	13	15	15
Brummen	13	3	2	15	19
Brunssum	13	2	39	12	18
Bunnik	15	4	22	19	13
Bunschoten	13	10	13	16	16
Buren	16	15	19	19	10
Capelle aan den IJssel	16	5	44	15	35
Castricum	12	16	14	11	13
Coevorden	15	8	8	19	16
Cranendonck	15	8	14	16	10
Cuijk	14	9	8	14	18
Culemborg	14	5	15	11	13
Dalfsen	16	2	16	13	18
Dantumadiel	15	1	1	15	1
De Bilt	15	3	19	15	15
De Fryske Marren	11	3	16	11	12
De Ronde Venen	19	17	17	12	14
De Wolden	13	16	11	15	11
Delft	13	1	2	12	10
Delfzijl	12	20	38	116	55
Den Helder	13	9	37	18	23
Deurne	10	11	18	16	16
Deventer	13	12	10	15	10
Diemen	13	4	16	12	10
Dinkelland	14	13	10	13	17
Doesburg	13	1	18	19	1
Doetinchem	13	1	213	10	10
Dongen	13	19	14	10	18
Dordrecht	13	1	13	19	29
Drechterland	17	12	15	12	17
Drimmelen	18	15	11	13	19
Dronten	12	10	14	10	11
Druuten	11	9	19	12	13
Duiven	17	15	18	10	16
Echt-Susteren	11	8	12	11	13
Edam-Volendam	18	13	17	11	15
Ede	10	8	1	18	19

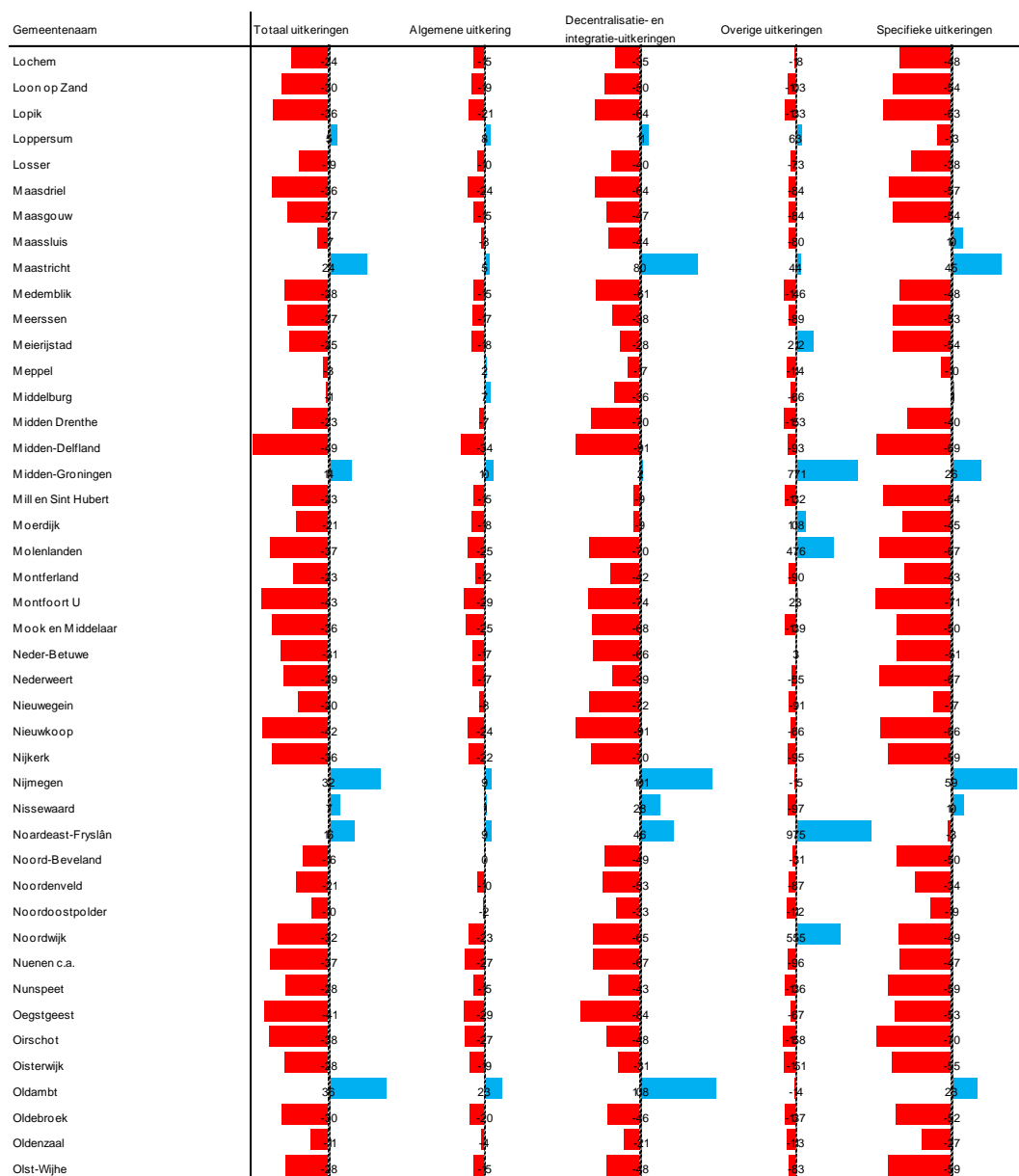
(tabel B5 vervolg)

Gemeentenaam	Totaal uitkeringen	Algemene uitkering	Decentralisatie- en integratie-uitkeringen	Overige uitkeringen	Specifieke uitkeringen
Eemnes	33	29	30	-2	64
Eersel	32	21	34	33	30
Eijsden-Margraten	36	26	39	35	35
Eindhoven	26	4	15	38	31
Elburg	26	5	22	37	36
Emmen	27	3	33	37	33
Enkhuizen	31	4	33	39	26
Enschede	39	13	107	3	69
Epe	34	4	35	31	33
Ermelo	33	7	35	30	32
Etten-Leur	20	31	35	38	33
Geertruidenberg	26	36	35	36	30
Geldrop-Mierlo	26	4	30	38	31
Gemert-Bakel	25	6	32	33	31
Gennep	7	3	3	3	38
Gilze en Rijen	26	7	39	32	32
Goeree-Overflakkee	27	3	34	30	37
Goes	3	3	36	39	35
Goirle	28	7	34	35	35
Goose Meren	30	22	37	1078	30
Gorinchem	3	3	35	39	3
Gouda	3	1	53	533	3
Grave	24	4	30	32	32
Groningen	20	1	19	23	73
Gulpen-Wittem	24	11	34	37	36
Haaksbergen	26	2	33	34	35
Haaren	29	26	35	34	33
Haarlem	3	6	55	35	3
Haarlemmermeer	25	26	31	27	36
Halderberge	22	35	35	36	33
Hardenberg	28	9	34	39	39
Harderwijk	26	3	30	33	32
Hardinxveld-Giessendam	27	20	37	36	35
Harlingen	3	1	37	39	23
Hattem	26	22	34	33	31
Heemskerk	28	9	39	34	35
Heemstede	23	29	36	38	35
Heerde	24	7	3	31	39
Heerenveen	3	3	35	30	3
Heerhugowaard	28	3	34	34	32
Heerlen	70	33	211	39	92
Heeze-Leende	27	22	38	39	37
Heiloo	20	27	36	35	38
Hellendoorn	26	2	32	32	33

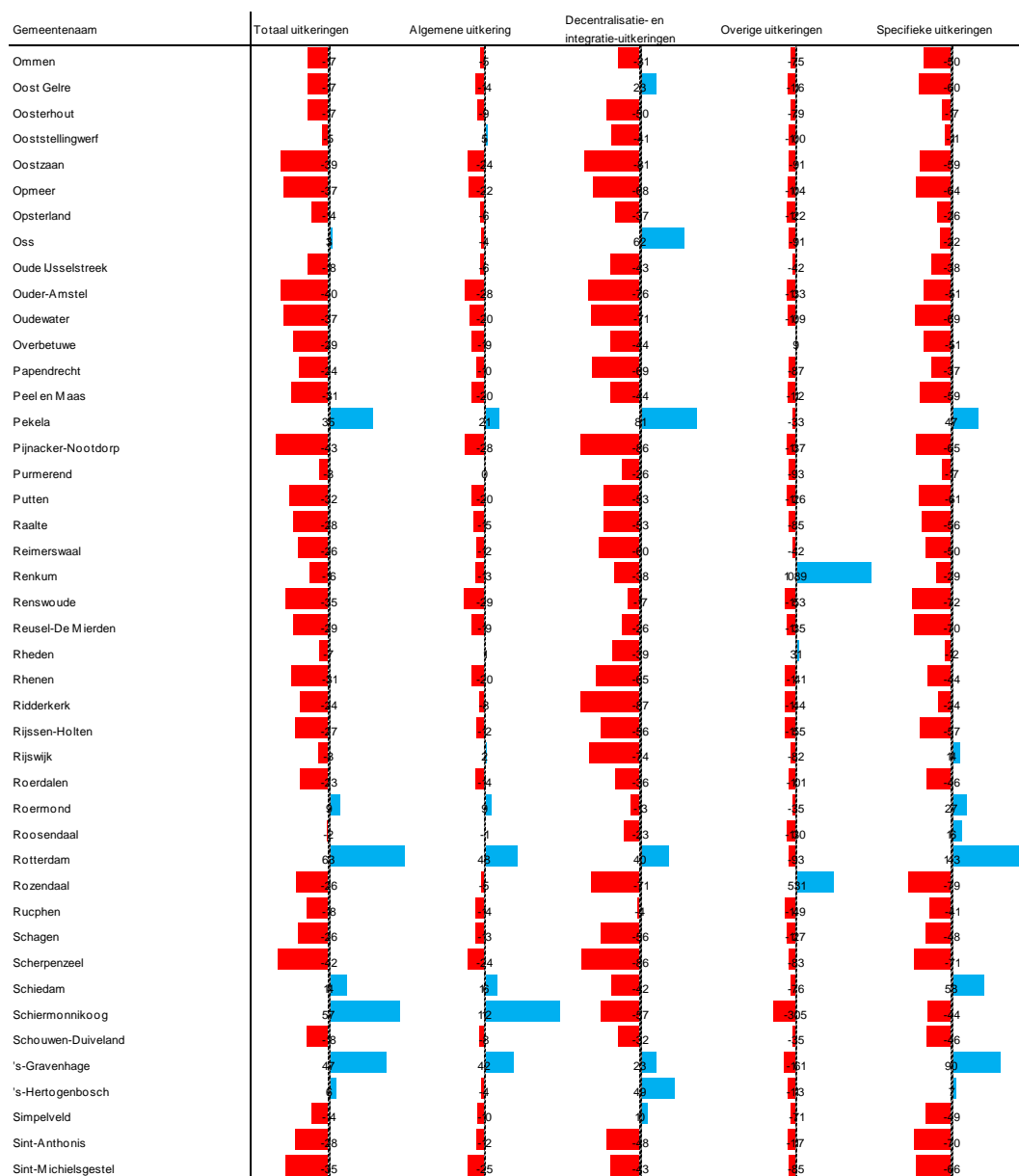
(tabel B5 vervolg)

Gemeentenaam	Totaal uitkeringen	Algemene uitkering	Decentralisatie- en integratie-uitkeringen	Overige uitkeringen	Specifieke uitkeringen
Hellevoetsluis	3	0	7	11	1
Helmond	4	1	75	4	2
Hendrik-Ido-Ambacht	8	3	9	4	7
Hengelo O	1	4	2	73	2
Het Hogeland	1	1	9	109	4
Heumen	2	2	4	74	0
Heusden	1	0	44	8	4
Hillegom	0	7	5	8	1
Hilvarenbeek	8	5	8	6	1
Hilversum	4	6	1	51	3
Hoeksche Waard	3	4	9	113	0
Hof van Twente	9	5	4	69	4
Hollands Kroon	8	5	44	10	6
Hoogeveen	1	0	39	5	1
Hoorn	1	1	1	77	7
Horst aan de Maas	1	0	1	1	7
Houten	0	5	7	6	1
Huizen	5	4	3	5	5
Hulst	0	9	7	5	8
IJsselstein	7	4	7	3	0
Kaag en Braassem	2	7	6	5	1
Kampen	8	6	9	3	1
Kapelle	6	9	9	9	1
Katwijk	9	9	1	4	5
Kerkrade	32	1	48	40	6
Koggenland	0	5	4	9	9
Krimpen aan den IJssel	3	2	5	0	7
Krimpenerwaard	9	6	1	9	2
Laarbeek	3	2	9	4	9
Landerd	9	2	3	5	3
Landgraaf	1	1	1	2	1
Landsmeer	0	5	9	6	2
Langedijk	6	4	8	3	4
Lansingerland	3	8	8	0	2
Laren	4	1	2	16	0
Leeuwarden	39	2	12	13	6
Leiden	1	1	86	30	1
Leiderdorp	3	7	8	0	6
Leidschendam-Voorburg	3	1	2	3	0
Lelystad	1	1	7	386	2
Leudal	9	8	2	76	9
Leusden	1	9	3	5	1
Lingewaard	2	0	0	4	3
Lisse	4	0	6	0	6

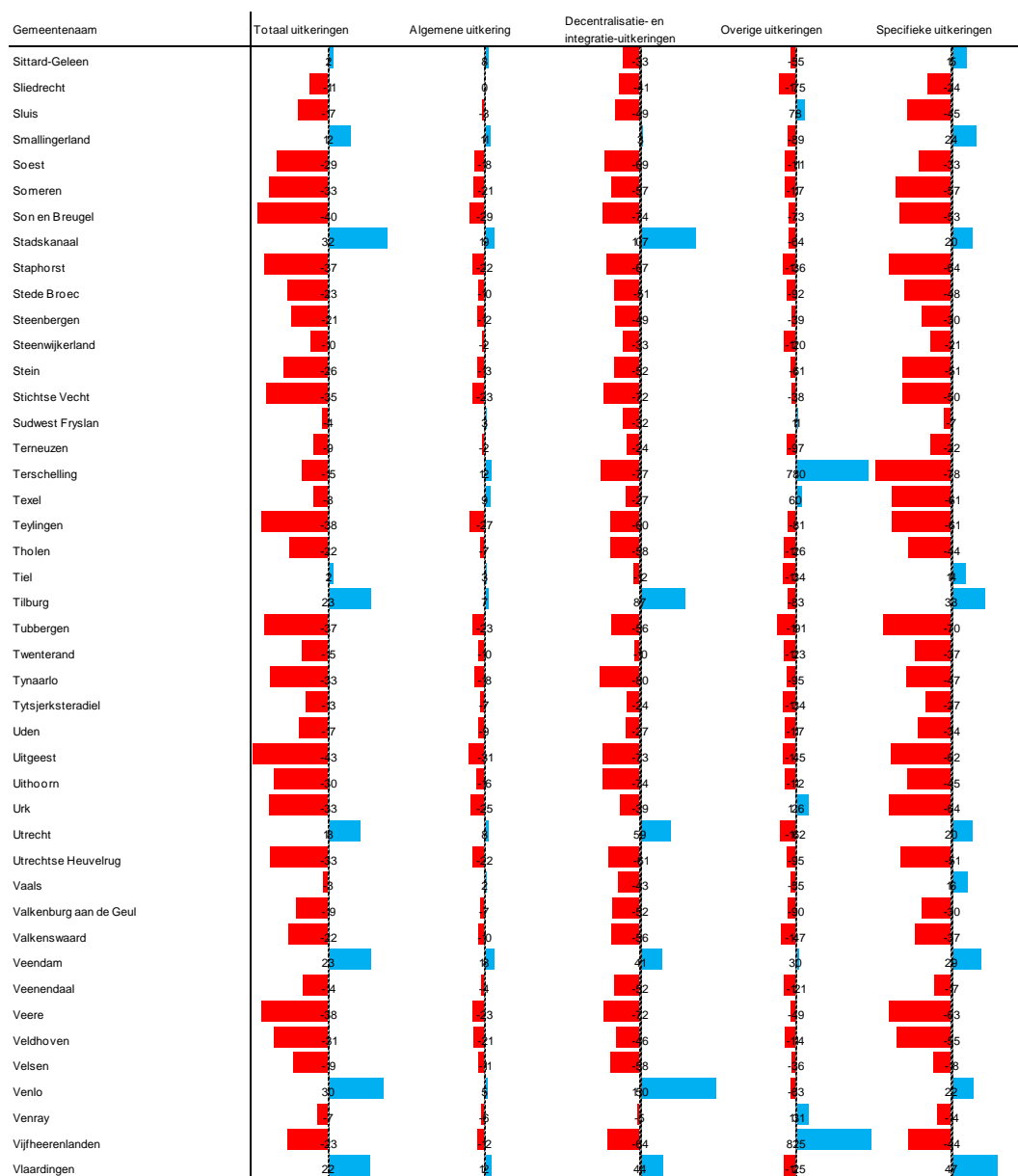
(tabel B5 vervolg)

(tabel B5 vervolg)

(tabel B5 vervolg)

(tabel B5 vervolg)

(tabel B5 vervolg)

Gemeentenaam	Totaal uitkeringen	Algemene uitkering	Decentralisatie- en integratie-uitkeringen	Overige uitkeringen	Specifieke uitkeringen
Zwartewaterland	-4	8	-8	-45	11
Zwijndrecht	3	1	-6	-8	6
Zwolle	27	1	19	-3	0

Verantwoording

Alle gegevens hebben betrekking op uitkeringen die het Rijk rechtstreeks aan gemeenten en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden heeft verstrekt. De gegevens hebben betrekking op de jaren 2010 tot en met 2019.

Gemeentefonds

Voor het jaar 2019 is de informatie over het gemeentefonds gebaseerd op de septembercirculaire 2019 (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019b) en het bijbehorende rekenmodel, dat via internet beschikbaar is. De algemene uitkering per gemeente is berekend op basis van de gegevens uit deze circulaire met behulp van het rekenmodel. De cijfers voor de jaren 2010-2018 komen uit online publicaties over de verdeling van het gemeentefonds. Voor de jaren 2010-2017 is de omvang en verdeling van het gemeentefonds definitief. Voor de jaren 2018-2019 zijn voorlopige cijfers gebruikt.

Specifieke uitkeringen

Gegevens over specifieke uitkeringen in 2019 zijn in eerste instantie gehaald uit de begroting van het ministerie van BZK voor 2019 (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2018a). Hierin staan de begrote landelijke totaalbedragen.

Het aantal gemeenten dat een bepaalde specifieke uitkering ontvangt is overgenomen uit de SiSa verantwoordingslijst (voorheen kruisjeslijst), online beschikbaar via <https://teverantwoordenregelingen.rijksoverheid.nl/Archief>. Deze lijst geeft aan welke gemeenten welke specifieke uitkeringen ontvangen, zonder bedragen te specificeren.

Gegevens voor de jaren 2010-2016 zijn gebaseerd op het jaarlijks verschijnende Onderhoudsrapport Specifieke Uitkeringen. Met ingang van 2014 zou dit rapport in het jaar t+1 moeten worden gepubliceerd met de totaalbedragen van jaar t. Na het Onderhoudsrapport Specifieke Uitkeringen 2017 is dit rapport echter niet meer verschenen. Daarom is voor de jaren 2017-2019 gekozen om de totaalbedragen uit de rijksbegrotingen te halen.

Noch de begroting noch de SiSa verantwoordingslijst of het Onderhoudsrapport Specifieke Uitkeringen geeft informatie over bedragen voor individuele gemeenten. Bovendien zijn er verschillen in de informatie die deze drie bronnen verstrekken. Zo komen er in de SiSa verantwoordingslijst en het Onderhoudsrapport soms uitkeringen voor die niet in de andere bronnen genoemd worden. Al met al is de beschikbare informatie over specifieke uitkeringen weinig transparant.

Van een aantal afzonderlijke specifieke uitkeringen is de verdeling over de gemeenten wel bekend. Voor het jaar 2019 zijn daarvoor de volgende bronnen gebruikt.

De gegevens met betrekking tot de *gebundelde uitkering Participatiewet, IOAW, IOAZ en levensonderhoud beginnende zelfstandigen* en de uitkering *Bbz 2004* zijn gepubliceerd door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2019).

De bedragen van de uitkering *onderwijsachterstandenbeleid* zijn beschikbaar op de website over het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid, goab.eu.

Een overzicht van het *educatiebudget* is te vinden in VNG (2019).

De verdeling van het budget voor de *regeling heroïnebehandeling* is geregeld in een regeling van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 november 2006, nr. VGP/ADT 2728896, houdende een specifieke uitkering voor heroïnebehandeling (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2019).

Literatuur

- Algemene Rekenkamer (2009), *Financiële verhoudingen tussen de bestuurslagen, Geldstromen en verantwoordelijkheden bij decentraal uitgevoerd beleid*, Den Haag.
- Allers, M.A. (2010), *Verevening conform het derde aspiratieniveau*, Groningen, COELO-rapport 10-6.
- Allers, M.A., Hoeben, C., Janzen, L., Kwakkel, K., Geertsema, J.B., en Veenstra, J. (2015), *Atlas van de Lokale Lasten 2015*, Groningen, COELO.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2018a), *Begroting 2019 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties*, Den Haag.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2018b), *Bijlage bij OSU 2017: Overzicht van de specifieke uitkeringen per ministerie uitbetaald in 2016*, Den Haag.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2019a), *Besluit tot een aanvullende uitkering ex. Artikel 12 Financiële verhoudingswet voor de gemeente Vlissingen, over de jaren 2019 tot en met 2029*, Den Haag, kenmerk 2019-0000684721.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2019b), *Septembercirculaire gemeentefonds 2019*, Den Haag.
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2018), *Definitieve budgetten 2018*, Den Haag.
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2019), *Voorlopige verdeling bijstandsbudgetten 2020 en definitieve verdeling 2019 bekend*, Den Haag.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2019), *Regeling heroïnebehandeling. Geldend van 01-01-2019 t/m 31-12-2019*, Den Haag.
- Stuurgroep doorlichting specifieke uitkeringen (z.j.), *Anders gestuurd, beter bestuurd. De specifieke uitkeringen doorgelicht*.
- Toolsema, L.A., en Allers, M.A. (2018), *Atlas rijksuitkeringen aan gemeenten 2017*, Groningen, COELO-rapport 18-4.
- Tweede Kamer (2009), *Geldstromen en verantwoordelijkheden bij decentraal uitgevoerd beleid, vergaderjaar 2009-2010*, 32 249, nrs. 1-2.
- Tweede Kamer (2015), *Vaststelling van de begrotingsstaat van het gemeentefonds voor het jaar 2015*. Brief van de minister van BZK, vergaderjaar 2014-2015, 34 000 B, nr. 24.
- Tweede Kamer (2018a), *Vaststelling van de begrotingsstaat van het gemeentefonds voor het jaar 2018*. Brief van de minister van BZK, vergaderjaar 2017-2018, 34 775 B, nr. 13.
- Tweede Kamer (2018b), *Heroverweging financiële verhoudingen*. Brief van de minister van BZK, vergaderjaar 2017-2018, 34 775 B, nr. 18.
- Tweede Kamer (2020), *Verantwoording van gemeenten over het verslagjaar 2019*. Brief van de minister van BZK, vergaderjaar 2020-2021, 35 570 B, nr. 11.
- VNG (2019), *Specifieke uitkering educatie 2019 aan 35 Web-contactgemeenten*, Den Haag.

Kaart Nederlandse gemeenten in 2019

Groningen		Brummen	213	Castricum	383	Waddinxveen	627	Waalwijk	867
Appingedam	3	Buren	214	Den Helder	400	Wassenaar	629	Woensdrecht	873
Delfzijl	10	Culemborg	216	Diemen	384	Westland	1783	Zundert	879
Groningen	14	Doesburg	221	Drechterland	498	Westvoorne	614	Limburg	
Het Hogeland	1966	Doetinchem	222	Edam-Volendam	385	Zoetermeer	637	Beek	888
Loppersum	24	Drunen	225	Enkhuzen	388	Zoeterwoude	638	Beekdaelen	1954
Midden-Groningen	1952	Duiven	226	Gooise Meren	1942	Zuidplas	1892	Beesel	889
Oldambt	1895	Ede	228	Haarlem	392	Zwijndrecht	642	Bergen L	893
Pekela	765	Elburg	230	Haarlemmermeer	394	Zeeland		Brunssum	899
Stadskanaal	37	Elburg	230	Heemskerk	396	Borsele	654	Echt-Susteren	1711
Veendam	47	Epe	232	Heemstede	397	Goes	664	Eijsden-Margraten	1903
Westerkwartier	1969	Ermelo	233	Heerhugowaard	398	Hulst	677	Gennep	907
Westerwolde	1950	Harderwijk	243	Heiloo	399	Kapelle	678	Gulpen-Wittem	1729
Fryslân		Hatterum	244	Hilversum	402	Middelburg	687	Heerlen	917
Achtkarspelen	59	Heerde	246	Hollands Kroon	1911	Noord-Beveland	1695	Horst aan de Maas	1507
Ameland	60	Heumen	252	Hoom	405	Reimerswaal	703	Kerkrade	928
Dantumadiel	1891	Lingewaard	1705	Huizen	406	Schouwen-Duiveland	1676	Landgraaf	882
De Fryske Marren	1940	Lochem	262	Koggenland	1598	Sluis	1714	Leudal	1640
Harlingen	72	Maasdriel	263	Landsmeer	415	Terneuzen	715	Maasgouw	1641
Heerenveen	74	Montferland	1955	Langedijk	416	Tholen	716	Maastricht	935
Leeuwarden	80	Neder-Betuwe	1740	Laren	417	Veere	717	Meerssen	938
Noardeast-Fryslân	1970	Nijkerk	267	Medemblik	420	Vlissingen	718	Mook en Middelaar	944
Ooststellingwerf	85	Nijmegen	268	Oostzaan	431	Noord-Brabant		Nederweert	946
Opsterland	86	Nunspeet	302	Opmeer	432	Alphen-Chaam	1723	Peel en Maas	1894
Schiemonnikoog	88	Oldebroek	269	Ouder-Amstel	437	Altena	1959	Roerdalen	1669
Smallingerland	90	Oost Gelre	1586	Purmerend	439	Asten	743	Roermond	957
Súdwest Fryslân	1900	Oude IJsselstreek	1509	Schagen	441	Baarle-Nassau	744	Simpelveld	965
Terschelling	93	Overbetuwe	1734	Stede Broec	532	Bergeijk	1724	Sittard-Geleen	1883
Tytsjerksteradiel	737	Putten	273	Texel	448	Bergen op Zoom	748	Stein	971
Vlieland	96	Renkum	274	Uitgeest	450	Bernheze	1721	Vaals	981
Waadhoeke	1949	Rheden	275	Uithoorn	451	Best	753	Valkenburg aan de Geul	1994
Weststellingwerf	98	Rozendaal	277	Velsen	453	Bladel	1728	Venlo	983
Drenthe		Scherpenzeel	279	Waterland	852	Boekel	755	Venray	984
Aa en Hunze	1680	Tiel	281	Weesp	457	Boxmeer	756	Voerendaal	986
Assen	106	Voorst	285	Wijdemeeren	1696	Boxtel	757	Weert	988
Borger-Odoorn	1681	Wageningen	289	Wormerland	880	Breda	758	Flevoland	
Coevorden	109	West Betuwe	1960	Zaanstad	479	Cranendonck	1706	Almere	34
De Wolden	1690	West Maas en Waal	668	Zandvoort	473	Cuijk	1684	Dronten	303
Emmen	114	Westervoort	293	Zuid-Holland		Deurne	762	Lelystad	995
Hoogeveen	118	Wijchen	296	Alblasserdam	482	Dongen	766	Noordoostpolder	171
Meppel	119	Winterswijk	294	Albrandswaard	613	Drimmelen	1719	Urk	184
Midden-Drenthe	1731	Zaltbommel	297	Alphen a/d Rijn	484	Eersel	770	Zeewolde	50
Noordenveld	1699	Zevenaar	299	Barendrecht	489	Eindhoven	772		
Tynaarlo	1730	Zutphen	301	Bodegraven-Reeuwijk	1901	Etten-Leur	777		
Westerveld	1701	Utrecht		Bodegraven-Reeuwijk	1901	Geertruidenberg	779		
Overijssel		Amersfoort	307	Breda	758	Geldrop-Mierlo	1771		
Almelo	141	Baarn	308	Cranendonck	1706	Gemert-Bakel	1652		
Borne	147	Bunnik	312	Cuijk	1684	Gilze en Rijen	784		
Dalfsen	148	Bunschoten	313	Deurne	762	Goirle	785		
Deventer	150	De Bilt	310	Dongen	766	Grave	786		
Dinkelland	1774	De Ronde Venen	736	Hardinxveld-Giessendam	523	Haaren	788		
Enschede	153	Eemnes	317	Hellevoetsluis	530	Halderberge	1655		
Haaksbergen	158	Houten	321	Hendrik-Ido-Ambacht	531	Heeze-Leende	1658		
Hardenberg	160	IJsselstein	353	Hillegom	534	Helmond	794		
Hellendoorn	163	Leusden	327	Hoeksche Waard	1963	Heusden	797		
Hengelo	164	Lopik	331	Kaag en Braassem	1884	Hilvarenbeek	798		
Hof van Twente	1735	Montfoort	335	Katwijk	537	Laarbeek	1659		
Kampen	166	Nieuwegein	356	Krimpen aan den IJssel	542	Landerd	1685		
Losser	168	Oudewater	589	Krimpenerwaard	1931	Loon op Zand	809		
Oldenzaal	173	Renswoude	339	Lansingerland	1621	Meerijst	1948		
Olst-Wijhe	1773	Rhemen	340	Leiden	546	Mill en Sint Hubert	815		
Ommen	175	Soest	342	Leiderdorp	547	Moerdijk	1709		
Raalte	177	Stichtse Vecht	1904	Leidschendam-Voorburg	1916	Nuenen c.a.	820		
Rijssen-Holten	1742	Utrecht	344	Lisse	553	Oirschot	823		
Staphorst	180	Utrechtse Heuvelrug	1581	Maassluis	556	Oisterwijk	824		
Steenwijkerland	1708	Veenendaal	345	Midden-Delfland	1842	Oosterhout	826		
Tubbergen	183	Vijfheerenlanden	1961	Molenlanden	1978	Oss	828		
Twenterand	1700	Wijk bij Duurstede	352	Nieuwkoop	569	Reusel-De Mierden	1667		
Wierden	189	Woerden	632	Nissewaard	1930	Roosendaal	1674		
Zwartewaterland	1896	Woudenberg	351	Noordwijk	575	Rucphen	840		
Zwolle	193	Zeist	355	Oegstgeest	579	's-Hertogenbosch	796		
Gelderland		Noord-Holland		Papendrecht	590	Sint-Anthonis	1702		
Aalten	197	Aalsmeer	358	Pijnacker-Nootdorp	1926	Sint-Michiëlsgestel	845		
Apeldoorn	200	Aalsmeer	358	Ridderkerk	597	Someren	847		
Arnhem	202	Alkmaar	361	Rotterdam	603	Son en Breugel	848		
Barneveld	203	Amstelveen	362	Schiedam	606	Steenbergen	851		
Berg en Dal	1945	Amsterdam	363	s-Gravenhage	518	Tilburg	855		
Berkelland	1859	Beemster	370	Sliedrecht	610	Uden	856		
Beuningen	209	Berg en NH	373	Teylingen	1525	Valkenswaard	858		
Bronckhorst	1876	Beverwijk	375	Viaardingen	622	Veldhoven	861		
		Blaricum	376	Voorschoten	626	Vught	865		
		Bloemendaal	377			Waalre	866		

